

Role lesních mateřských škol a lesních klubů v předškolním vzdělávání

Bc. Kristýna Krejčí

Diplomová práce
2021



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Kristýna Krejčí**
Osobní číslo: **H18413**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Pedagogika předškolního věku**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Role lesních mateřských škol a lesních klubů v předškolním vzdělávání**

Zásady pro vypracování

Studium odborné literatury zabývající se lesními mateřskými školami a lesními kluby v Česku a v dalších zemích.
Vymezení teoretických východisek o těchto alternativách v předškolním vzdělávání.
Realizace kvalitativně orientovaného výzkumu prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru a obsahové analýzy.
Zpracování, vyhodnocení a interpretace získaných dat.
Prezentace výsledků rozhovorů, jejich shrnutí.

Forma zpracování diplomové práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
Kapuciánová, M. (2010). *Lesní a venkovní pedagogika*. Praha: Univerzita Karlova.
Opravilová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada.
Valkounová, T. & Daniš, P. (2019). *Nejlepší hry z lesních školek*. Praha: Albatros.
Vošahlíková, T. (2012). *Ekoškoly a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol* (2., aktualiz. vyd). Praha: Ministerstvo životního prostředí.

Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Ivo Jirásek, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání diplomové práce: **7. října 2020**
Termín odevzdání diplomové práce: **23. dubna 2021**

		
Mgr. Libor Marek, Ph.D. děkan		doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D. ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 27. listopadu 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 21. 4. 2021



1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, oписy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u

ABSTRAKT

Tato diplomová práce je zaměřena na lesní mateřské školy a lesní kluby v České republice. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na historii, fungování, vzdělávání, vize a diferenciaci lesních mateřských škol a lesních klubů. Praktická část má kvalitativní výzkumný charakter. Prostřednictvím šesti rozhovorů a analýzy šesti školních vzdělávacích programů bylo mým záměrem zjistit, jaká je role lesních mateřských škol/lesních klubů v předškolním vzdělávání. Poté následuje stručný popis výsledků a vyhodnocení. V závěru hodnotím splnění cílů, a jakým způsobem mě toto téma ovlivnilo.

Klíčová slova: Lesní mateřská škola, lesní klub, alternativní vzdělávání,

ABSTRACT

This diploma thesis is focused on forest kindergartens and forest clubs in the Czech Republic. The work is divided into theoretical and practical part. The theoretical part is focused on the history, functioning, education, vision and differentiation between kindergartens and forest clubs. The practical part has a qualitative research character. My intention was to find out through six interviews and analysis of six school education programs what is the role of forest kindergartens / forest clubs in pre-school education. This is followed by a brief description of the results and evaluation. In the end, I evaluate the fulfillment of the goals and how this topic affected me.

Keywords: kindergartens, forest clubs, alternative education,

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala mému vedoucímu prof. PhDr. Ivovi Jiráskovi, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce, cenné rady a připomínky.

Dále bych ráda poděkovala všem osloveným respondentkám z lesních mateřských škol a lesních klubů za to, že mi umožnily zrealizovat praktickou část diplomové práce.

V neposlední řadě patří velké poděkování mému příteli a rodině za podporu a pomoc při studiu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 HISTORIE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	12
1.1 HISTORIE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	12
1.1.1 Historie lesních mateřských škol v zahraničí.....	12
1.1.2 Historie lesních mateřských škol v ČR	13
1.2 SOUČASNÁ SITUACE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	15
2 VIZE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	19
2.1 CÍLE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	19
2.2 PROSTOROVÉ A PROVOZNÍ PODMÍNKY LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	21
2.2.1 Organizace lesních mateřských škol	21
2.2.2 Provozní podmínky LMŠ	22
2.2.3 Vybavení LMŠ	23
2.3 OBSAH PRÁCE A ČINNOSTÍ V LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLE	26
2.3.1 Styl výuky v LMŠ	26
2.3.2 Denní režim a program v LMŠ, vzdělávací nabídka v LMŠ	27
2.4 ROLE UČITELŮ (PRŮVODCŮ) V LMŠ	28
2.5 VÝHODY A NEVÝHODY VZDĚLÁVÁNÍ V LMŠ	30
2.5.1 Sociální oblast	31
2.5.2 Vzdělávací oblast	31
2.5.3 Zdravotní oblast	32
2.5.4 Bezpečnost v LMŠ	33
3 DIFERENCIACE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL A LESNÍCH KLUBŮ	35
3.1 LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	35
3.2 LESNÍ KLUBY	35
3.3 ROZDÍLY MEZI LMŠ A LK.....	36
3.4 VÝHODY A NEVÝHODY LMŠ OPROTI LK	36
4 PRÁVNÍ ÚPRAVA LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	38
4.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA „LESNÍHO“ ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČR	38
4.1.1 LMŠ jako mateřská škola v rejstříku škol.....	38
4.1.2 LMŠ (LK) jako péče o děti předškolního věku formou živnosti mimo rejstřík škol.....	39
4.1.3 LMŠ (LK) jako péče o děti předškolního věku formou neziskové organizace mimo rejstřík škol	39
4.2 LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY, LESNÍ TŘÍDY MATEŘSKÝCH ŠKOL A JEJICH ČESKÁ LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA	40

4.2.1	Hygienické požadavky na LMS	40
II	PRAKTICKÁ ČÁST	45
5	METODOLOGIE VÝZKUMU	46
5.1	CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	46
5.2	DRUH VÝZKUMU	47
5.3	VÝZKUMNÉ METODY	47
5.4	VÝZKUMNÝ VZOREK A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	47
5.5	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	48
6	VÝSLEDKY OTEVŘENÉHO KÓDOVÁNÍ	50
7	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	69
8	VÝSLEDKY ANALÝZY ŠKOLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ	71
8.1	LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA 1	71
8.2	LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA 2	72
8.3	LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA 3	74
8.4	LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA 4	75
8.5	LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA 5	76
8.6	LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA 6	77
8.7	SHRNUTÍ ANALÝZY ŠVP	78
9	LIMITY VÝZKUMU A DISKUZE	79
	ZÁVĚR	80
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	81
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	84
	SEZNAM OBRÁZKŮ	85
	SEZNAM TABULEK	86
	SEZNAM PŘÍLOH	87

ÚVOD

Toto téma diplomové práce jsem si z nabídky témat vybrala z mnoha důvodů. Od malička jsem trávila se svými sestrami a kamarády spoustu času v přírodě. Bydlím na vesnici v srdci Moravského krasu, kde je příroda opravdu rozmanitá a krásná. Dalším důvodem byl fakt, že i v naší vesnici již několikátým rokem funguje lesní mateřská škola, která je hodně otevřená veřejnosti, a proto mi bylo již dříve umožněno nahlédnout do fungování tohoto alternativního směru. Již šestým rokem sama pracuji jako pedagog v mateřské škole, proto i pro rozšíření povědomí a inspiraci pro mě, jak je možné i jinak s dětmi pracovat jsem si toto téma vybrala.

Lesní mateřské školy a lesní kluby přináší úplně jiný pohled na možnost předškolního vzdělávání, jak jsme běžně zvyklí. Převážná část vzdělávání probíhá v přírodním prostředí a i přesto jsou děti rozvíjeni plnohodnotně, všestranně a především, jsou rozvíjeni ke zdravému životnímu stylu. Jako další pozitivní vlastnost vidím právě otevřenost veřejnosti a velkou spolupráci s rodinou, která je v klasických mateřských školách často opomíjena.

V současné době je v České republice už přes 120 lesních mateřských škol a lesních klubů. Neustále však vznikají nové, a proto je to pořád aktuální téma. Veřejnost však ve většině případů tento alternativní směr nevnímá příliš kladně.

Proto je cílem mé diplomové práce zjistit, jaká je role lesních mateřských škol a lesních klubů v předškolním vzdělávání.

V teoretické části práce se zaměřuji na důležité pojmy související s lesními mateřskými školami a s lesními kluby. Popisuji zde historii vzniku, podmínky vzdělávání, vize. Zabývám se také právní úpravou lesních mateřských škol a diferenciací lesních klubů a lesních mateřských škol.

V praktické části této diplomové práce se věnuji kvalitativně orientovanému výzkumu. Zabývám se analýzou Školních vzdělávacích programů vybraných lesních mateřských škol a také rozhovory s koordinátory.

V závěru práce se zabývám výsledky výzkumného šetření a limity výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

V první části kapitoly se věnuji historii mateřských škol v České republice a v zahraničí. Ve druhé části uvádím základní charakteristiku a současnou situaci lesních mateřských škol.

1.1 Historie lesních mateřských škol

V této kapitole se podrobně věnuji historii lesních mateřských škol a jejich vývoji jak v zahraničí, tak i v České republice.

1.1.1 Historie lesních mateřských škol v zahraničí

Prvotní základy lesních mateřských škol vznikaly v 19. století. První LMŠ byly místem, kde se děti učily hrou v přírodě. Vzdělávání bylo založené na volné hře v přírodě, s přírodními materiály nebo s hračkami, které byly z přírodních materiálů vyrobeny. Hojně využívanými hračkami byly Fröbelovy hračky, různé stavebnice. Tento nový systém vzdělávání nadchl několik dalších pedagogů, díky čemuž se myšlenka LMŠ rychle rozšířila (Sobel, 2014).

Lesní mateřské školy vznikaly současně s ideou rozvoje předškolního vzdělávání dítěte v přírodním prostředí. Ve druhé polovině pak došlo k rozmachu systematického vzdělávání předškoláků, a s ním ke vzniku prvních lesních škol. První lesní mateřské školy (parkové; přírodní) vznikaly v Dánsku. Tyto školy byly inspirací i pro přilehlé země, tato myšlenka se brzy rozšířila také do Švédska, Rakouska, Švýcarska a Německa (Opravilová, 2016).

Jak jsem již uvedla výše, myšlenka lesních mateřských škol pochází ze Severských zemí - první lesní mateřská škola byla založena v Dánsku. Založila ji Ella Flatau, maminka čtyř dětí, která trávila volný čas společně se svými čtyřmi dětmi v lese. Z důvodu nedostatku míst v běžných mateřských, založila v roce 1954 sdružení a poté vytvořila podle vlastní zkušenosti s pedagogickou prací pro své i další děti školku v lese. Podobné to je i v okolních zemích i u nás. Hlavními iniciátory jsou nejčastěji rodiče.

Koncept LMŠ se rozšířil do dalších zemí např. do Švédska, Německa, ale i do dalších zemí v Evropě ale i např. do Japonska. V cizině jsou LMŠ nejčastěji nazývány německy

„Waldkindergarten“ nebo anglicky „outdoorpreschool / naturepreschool / forestkindergarten“ (Lesnims.cz, online, cit. 2020-06-27).

V sousedním Německu byly lesní mateřské školy velmi rozšířené, a zůstalo tomu tak dodnes. První LMŠ zde vznikaly od roku 1968, oficiální statut denní předškolní péče jim byl však uznán až v roce 1996, kdy se staly plnohodnotnou alternativou klasických mateřských škol (Kapuciánová, 2010).

V současnosti existuje v Německu okolo 1500 těchto zařízení, které jsou uznány do systému předškolního vzdělávání. Mají tedy oporu jak finanční, tak hlavně legislativní. První lesní mateřská škola byla v Německu založena v roce 1993 (Lesnims.cz, online, cit. 2020-06-27).

1.1.2 Historie lesních mateřských škol v ČR

Lesní a venkovní pedagogikou se zabývali i starší čeští pedagogové. Byli přesvědčeni, že vzdělávání v přírodě a v pohybu je velmi prospěšné.

Už Jan Amos Komenský tvrdil, že je důležité, aby se u dětí v raném věku pěstovalo dobré zdraví, otužilost a aby se rozvíjely i činnosti, které jsou předpokladem pro pozdější práci.

Jan Amos Komenský tvrdil, že *„čím více dítě dělá, běhá, pracuje, tím lépe na to spí, tím lépe zažívá, tím lépe roste, tím lépe jadrnosti a čerstvosti těla i mysli nabývá“* (Kapuciánová, 2010, s. 17).

Dalším důležitým momentem je pokus Eduarda Štorcha, který učil děti v přírodě na tzv. „Dětské farmě“ na Libeňském ostrově, kterou založil v roce 1926. (Kapuciánová, 2010).

Tento Štorchův koncept vznikl v souvislosti s jeho kritikou tehdejšího školního života. Štorch vnímal tehdejší školy jako mučící ústavy, protože nesouhlasil jak s podobou školních budov, tak i s pedagogickou koncepcí. (Rýdl, 2004, s. 129) Děti, které docházely do Dětské farmy, pocházely ze škol v průmyslových oblastech v Čechách. E. Štorch tvrdil, že život ve městě není pro život a vývoj dětí bezpečný (Kapuciánová, 2010) z toho důvodu, že jsou školy postavené na ulicích plných šumu, prachu a kouře. A proto výuka probíhá v uzavřených prostorech a vůbec není přizpůsobená potřebám dětí. (Rýdl, 2004)

Eduard Štorch svá zjištění a přesvědčení opíral o zjištění prof. MUDr. Stanislava Růžičky, který byl přesvědčen o tom, že počátek až tři čtvrtin nemocí pramení ze ztráty základní přirozené cesty života, spojené zejména se životem ve městě, který odporuje požadavkům zdravovědy. Štorch deklaroval, že *„právě život v přírodě se vším, co dětem přináší, je nejkrásnější reformou, jakou můžeme v našem školství zavést. Na volném vzduchu samy se učitelé nabízejí přechetné moderní metody, které ve staré škole zůstávají namnoze nesplnitelnými ideály“* (Kapuciánová, 2010, s. 16).

Při tvorbě koncepce Dětské farmy se inspiroval ve Francii, Německu a Švýcarsku, kde byly založeny podobné školy. Společně s dětmi budoval Štorch zahradu, na kterou vysadili stromy, keře, květiny ale také vytvořily políčka, na kterých děti hospodařily. Chovali zde i drobná domácí zvířata. (Kapuciánová, 2010)

Další významnou osobností, která se podílela na propagaci alternativního vzdělávání v ČR, byla paní Emilie Strejčková, která v roce 1994 založila Ekologické centrum Toulcův dvůr. V roce 2004 založila ekologicky orientovanou dvoutřídní mateřskou školu Semínko (Kapuciánová, 2010).

Snažila se také o otevření třetí, venkovní třídy mateřské školy, která by byla založená na principech lesních mateřských škol. Rok po její smrti – v roce 2010, byla tato třída otevřena.

I když se na území ČR objevily tyto pokusy založit lesní MŠ stejně jako v severských zemích, jejich plná realizace se podařila až na počátku 21. století, kterému je připisován vznik lesních mateřských škol na našem území.

„V současnosti tak lesní mateřské školy představují inovační vzdělávací proud založený na svébytné filozofii „lesní pedagogiky“. Ta klade důraz na obnovu aktivního vnímání světa přírody a úcty k němu, což ukazuje cestu k rozvoji samostatnosti, tvořivosti a aktivity jedince. Učení hrou a prožitkem je propojeno s environmentální a ekologickou výchovou, v nichž je přírodní prostor využíván i jako obrana před negativními civilizačními jevy současného prostředí a životního stylu. Obnovení a ozdravění vazby k přírodě se pak stává východiskem k obnovení a ozdravění vztahů společenských. Tyto záměry akceptují zejména rodiče, kteří preferují přirozenou výchovnou strategii, odmítají životní styl konzumní společnosti a pro své děti hledají prostředí nabízející hlubší prožitkové hodnoty“ (Opravilová, 2016, s. 56).

V souvislosti s nárůstem počtu lesních MŠ a našem území, byla potřeba založit institut, který by toto alternativní vzdělávání sdružoval, poskytoval vzájemnou pomoc a podporu jednotlivým LMŠ. V roce 2010 byla založena Asociace lesních mateřských škol, která v současné době zastupuje přes 140 lesních MŠ (Lesnims.cz, online, cit. 2020-06-27).

Asociace lesních MŠ (ALMŠ) je podpůrná síť sdružující a podporující lesní mateřské školy a lesní kluby z celé ČR. Záměrem ALMŠ je vytvářet a zlepšovat podmínky pro vzdělávání dětí v přírodě. ALMŠ také intenzivně komunikuje se státní správou, a snaží se zlepšovat podmínky MŠ s ohledem na aktuální legislativu. Tato síť je také centrem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, provádí školení učitelů a ředitelů lesních MŠ, a pořádá exkurze do lesních MŠ u nás i do zahraničí (Valkounová & Daniš, 2019).

1.2 Současná situace lesních mateřských škol

„Lesní mateřská škola je formou předškolního zařízení, v jehož programu se většina aktivit odehrává venku, děti si hrají a učí se za každého počasí v lese, v krajině v prostředí, které bylo po staletí pro vývoj dítěte přirozeným. Práce s dětmi je propojována s ročním obdobím. Prostřednictvím osobních zkušeností a zážitků se děti seznamují s přírodními zákony, učí se vzájemné spolupráci, rozvíjejí pozorovací schopnosti, vnímáním vlastního těla rozvíjejí sebedůvěru. V lesních mateřských školách nechybí činnosti výtvarné, ani činnosti zaměřené na jemnou motoriku, rozvoj řeči a školní připravenost“ (Kapuciánová, 2010, s. 12).

Lesní školky jsou alternativou předškolního vzdělávání pro děti ve věku od tří do šesti let, které se v České republice staly velmi oblíbené. Fungují stejně jako tradiční mateřské školy, jen s malými odchylkami jako např., že kladou vyšší důraz na pobyt dětí v přírodě, nejčastěji v lese. Les je pro děti přirozené prostředí, ve kterém probíhá vzdělávání téměř za každého počasí. Jen výjimečně (při opravdu špatném počasí), probíhá vzdělávání v uzavřených prostorech. Jsou to např. jurty, chatky, maringotky apod... Tyto prostory slouží tedy jako zázemí pro vzdělávání, ale také pro odpočinek, uchování náhradního oblečení a pomůcek na ven. Součástí zázemí bývá také zahrada, na které je např. pískoviště, „blátivá kuchyně“, houpací sítě, houpačky, týpí atd.. V zázemí školky jsou materiály pro tvoření (převážně přírodní materiály), knihy a hry (Vošahlíková a kol., 2012).

Práce s dětmi je koncipována tak, že poznávání je propojeno s ročním obdobím. Zároveň je jejich poznávání seznámeno prostřednictvím osobních zkušeností a zážitků s přírodními zákony. Děti v přírodě rozvíjejí svoje pozorovací schopnosti, sebedůvěru a učí se vzájemné spolupráci.

„Lesní školky vzdělávají děti v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem stejně jako klasické MŠ. Přidanou hodnotou jsou lepší sociální vztahy díky menšímu kolektivu dětí, posilování obratnosti pohybem v terénu a posílení obranyschopnosti celoročním pobytem na čerstvém vzduchu. Pedagogický koncept lesních MŠ je ve světě běžný již 100 let – v Norsku je integrovanou součástí celého vzdělávacího systému, v Německu je nyní 1500 lesních školek, které byly modelem pro Českou republiku“ (Valkounová, 2015, s. 5).

V LMŠ jsou zastoupeny všechny důležité vzdělávací složky jako v běžné MŠ (výtvarné činnosti, činnosti zaměřené na rozvoj řeči a jemnou motoriku, ale také na školní připravenost). (Kapuciánová, 2010)

I přesto mnoho rodičů o všestranném vývoji v LMŠ pochybuje. Např. dánští i američtí pedagogové musí často řešit otázky rodičů, které souvisí se školní připraveností jejich dětí. Rodiče tvrdí, že hraní v lese je sice hezké a možná i zdravé, ale vyžadují, aby jejich dítě bylo připraveno pro vstup do první třídy. (Sobel, D., & Bailie, P., 2016).

Děti z lesních školek se účastní stejně jako děti z ostatních mateřských škol různých kulturních akcí (divadla, akce pořádané obcí, městem apod.) (Vošahlíková a kol., 2012).

Lesní mateřské školy jsou některými pedagogy vnímány jako alternativa, pro některé z nich jsou lesní mateřské školy „normální“ součástí systému předškolního vzdělávání. Někteří z nich lesní školky haní, některé v nich našli zalíbení, a někteří se snaží ve své praxi aplikovat zlatý střed.

„Kritické hlasy upozorňují na určitou jednostrannost vzdělávací nabídky (např. méně příležitostí k hudebně estetickým, literárně dramatickým nebo výtvarným činnostem). Připomínají také bezpečnostní a zdravotní rizika, jako je pobyt venku v extrémně nízkých teplotách nebo v mimořádných povětrnostních podmínkách, dětské alergie, zvýšené nebezpečí úrazu. Tyto výtky se postupně odbourávají nejen příslušnými směrnicemi a hlubším pronikáním do specifiky programu, ale také předpokládanou profesní specializací pedagogů těchto škol. Požadavky na pedagoga v lesní mateřské škole narůstají

nejen vzhledem k osvojení určitých konkrétních poznatků, ale hlavně z hlediska schopnosti didaktické transformace vzdělávacího obsahu do systému přírodní pedagogiky“ (Opravilová, 2016, s. 57).

Nezávislé studie přitom prokázaly, že děti, které tráví převážný čas v přírodě, a upřednostňují především volnou hru, mají lepší koordinaci pohybů, obratnost, koordinaci, soustředění, a vykazují větší kreativitu a soustředěnost než děti, které se učí především řízenou činností, řízenou aktivitou, v umělém prostředí (University of Colorado at Denver and HealthSciences Center, 2011, cit. 2020-06-14). Sobel a Bailie (2016) také popisují vývoj dětí kladně. Tvrdí, že děti jsou i doma více samostatné, dokážou si sami hrát a nevyžadují tolik pozornosti od rodičů. Autoři také uvádí, že se v klasických mateřských školách dostává hra do pozadí, pedagogové se zabývají hlavně na přípravu dětí pro vstup do ZŠ.

Další provedené studie rovněž vyvracejí jednostrannost nabídky vzdělávacích aktivit. Při pobytu v přírodě není opomíjena žádná vzdělávací nabídka, na vycházku si děti s sebou do batůžku mohou vzít malířské potřeby, knihy, encyklopedie, atlasy nebo pohádkové příběhy, případně deskovou hru. Právě kontakt s knížkou, literárně-dramatické a kreativní aktivity jsou nedílnou složkou vzdělávání dětí i ve venkovním prostředí, neboť díky tomu dochází k rozvoji kognitivních procesů, ale zejména řeči (pozn. aut. důraz na kvalitní vývoj řeči je předpokladem pro dobrý vývoj jedince). (Valkounová, 2015)

Výhodou LMŠ je to, že kromě dobře vybavených vnitřních prostor, pomůcek, kvalifikovaného personálu, mají přístup k dalším zdrojům, které mohou využít při výuce. Jsou to např. zalesněné stezky a rybníky, kde děti nachází různá dobrodružství a možnosti pro objevování. Některé LMŠ nebo lesní kluby se např. starají i o zvířata (králíci, morčata atd.). (Sobel, D., & Bailie, P., 2016).

Na obrázku níže uvádím příklad řízené činnosti, kdy se děti pod vedením učitele učí sázet semínka a přesazovat rostliny z květináče do záhonu.



Obrázek 1: Příklad řízené činnosti - práce se semínkem (Kapuciánová, 2010)

Byť se daná aktivita vykonává venku, v pozadí je vidět na zahradě zázemí, stan, ale také houpačky ze dřeva. Na obrázku je vidět, že děti, které se o semínka starají, provádějí aktivitu venku, na zahradě, na omyvatelném stole také ze dřeva.

2 VIZE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

Vizi lesních mateřských škol popisují z hlediska základní charakteristiky, dosahovaných cílů, prostorů a provozních podmínek, a obsahu práce a činností v lesních mateřských školách.

2.1 Cíle lesních mateřských škol

Lesní mateřská škola je unikátní v tom, že dává dítěti příležitost propojit okolní svět s ním samotným, v přirozeném prostředí. LMŠ nám dává prostor poskytující svobodu, únik před časovým presem současné doby, únik od moderních technologií, stresů každodenního života a dalšího, abychom mohli soužit s přírodou v co nejpřirozenější podobě (Bames, 2020).

Hlavními cíli LMŠ je rozvíjet základní kompetence dětí tak, aby bylo zachováno kvalitní životní prostředí; podporovat prožitkové učení zacílené na obohacení dětské osobnosti, podporovat vztah k přírodě a naučit dítě prožívat změny v jednotlivých ročních obdobích; a rozvíjet u dítěte dovednosti a tvořivost s přírodními materiály, a rozvíjet smyslové vnímání přímou zkušeností (Kořátková, 2014).

Díličními cíli LMŠ je:

- Učit se celostně, tzn. všemi rovinami vnímání,
- rozvíjet jemnou a hrubou motoriku prostřednictvím rozmanitých podnětů a možností pohybu v přírodě,
- podpořit smyslové vnímání přímou zkušeností,
- rozvíjet kreativitu a fantazii při využití rozmanitých přírodních prvků,
- podpořit vědomí sounáležitosti mezi dětmi navzájem a se živou a neživou přírodou,
- prožít rytmus změn ročních období a přírodních jevů,
- seznámit se s místem a přírodním prostředím, které je blízké a vytvořit si k němu pozitivní vztah,
- zažít a poznat rostliny a živočichy v jejich původním životním prostředí, poznat různé přírodní ekosystémy,
- umožnit dětem, aby poznaly své tělesné hranice,
- prožít ticho a naučit se být citlivější k mluvenému slovu (Vošahlíková a kol., 2012).

Lesní mateřské školy, nebo lesní třídy mateřských škol, musí naplňovat cíle předškolního vzdělávání v souladu se závazným dokumentem (rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání - „RVP PV“). I když LMŠ poskytují místo vhodné pro zdravý a přirozený vývoj dětí v přírodním prostředí, jejich zřizování a provoz je řízen podmínkami pro školská zařízení zapsaná v rejstříku škol a školských zařízeních, případně obecnými hygienickými a provozními podmínkami dle zákona o dětských skupinách aj. V LMŠ a lesních mateřských třídách je školní vzdělávací program uzpůsoben RVP PV. Základním didaktickým prostředkem v těchto třídách a institucích je sama příroda, která poskytuje dětem příležitosti k získávání všech kompetencí daných RVP PV, a to jak kompetence k učení, řešení problémů, sociální, personální, komunikativní, činnostní i občanské (Opravilová, 2016).

Školní vzdělávací program by měl obsahovat tematické bloky, které jsou zařazeny smysluplně s ohledem na aktuální roční období, významné události, svátky aj. Každý blok by měl mít svůj začátek a konec, dítě by mělo vědět, že nějaké téma začínáme, a končíme, co se v daném bloku naučíme. V případě ukončení tematického bloku by měl učitel s dětmi reflektovat a hodnotit, co jsme v daném bloku vše dělali, co jsme se naučili, co se stalo a nestalo atp. (Pace, 2014).

„Vzdělávací program lesní mateřské školy se ve svých cílech neliší od toho, čeho má dosáhnout jakákoli jiná mateřská škola. Rozdíl je v tom, jakým způsobem se děti rozvíjejí. Velký prostor má tzv. volná hra, kdy děti maximálně zapojují vlastní tvořivost s přírodními materiály, které mají všude kolem sebe. Výhodou volné hry je, že každé dítě nachází právě ty výzvy, které zrovna potřebuje. Některé dítě vyhledává náročnou fyzickou aktivitu, jiné rozvine rolovou hru (hru na zvířata, obchod, stavbu apod.), jiné si spíš v klidu pobrukuje a hraje s přírodninami. Ačkoli to tak možná na první pohled nevypadá, v každé této činnosti probíhá intenzivní učení šité na míru dítěti. V lesních mateřských školách je potom úkolem průvodců vyhodnocovat, co se děti během volné hry učí“ (Valkounová & Daniš, 2019, s. 11-12).

Děti v LMŠ umí být skutečně kreativní, a to i, aniž bychom jim předkládaly názorné pomůcky, nebo jim ukazovali, jak mohou jejich výtvořky vypadat. To také dokazuje obrázek níže.



Obrázek 2: Skřítek z přírodnin (Bames, 2020)

Na obrázku je názorně vidět, jak může vypadat volná hra dětí v lese. Děti v LMŠ bez inspirace vytvořily skřítku, který doplnil jejich námětovou hru na záhady lesa. Děti využily mnoha přírodního materiálu, od jehličí, listů, až po ptačí peří.

2.2 Prostorové a provozní podmínky lesní mateřské školy

V této kapitole popisují organizaci lesních mateřských škol, provozních podmínek a požadavků na materiální vybavení zázemí LMŠ, jeho pozemku a okolí.

2.2.1 Organizace lesních mateřských škol

Vošahlíková a kol. (2012) dělí lesní mateřské školy dle organizace na dva hlavní typy a to:

1. Samostatná lesní mateřská škola
2. Integrovaná lesní mateřská škola

Samostatná mateřská škola

Tento typ lesní mateřské školy není nijak závislý na budově klasické MŠ. Zřizovatel samostatné LMŠ je většinou nezisková organizace. Zázemí tvoří pro děti např. jurty, chatky, kde probíhá odpolední spánek nebo některé aktivity. Existují však i LMŠ, které z finančních důvodů nevlastní žádný objekt, scházejí se na okraji lesa nebo u autobusové zastávky a v případě potřeby využívají po domluvě prostory jiných institucí (např. knihovna, škola atd.) (Vošahlíková, 2010).

Integrovaná mateřská škola

Zázemí tvoří budova MŠ. Děti i přesto tráví většinu času venku, kde probíhá hlavní program dne. Do budovy se děti z lesní třídy vrací na oběd, odpočinek a odpolední program. Hlavním rozdílem oproti samostatné LMSŠ je to, že budova lesní třídy je často v prostorách klasické MŠ, a proto mohou děti trávit čas s dětmi z jiných skupin ve školce. V některých případech lze program běžné a lesní třídy střídat pod hlavičkou jedné organizace.

Lesní a venkovní pedagogika se stává stále atraktivnější, proto se i běžné MŠ snaží uplatňovat prvky LMSŠ (např. lesní dny, projektové týdny atd.) (Vošahlíková, 2010).

2.2.2 Provozní podmínky LMSŠ

Lesní mateřské školy umožňují jak dětem, tak rodičům, rozhodovat o nových záměrech ekologie, environmentální výchovy, a aktivně se podílet na jejích ekovýchovných aktivitách. Lesní mateřské školy umožňují dětem každodenní pobyt v přírodě, na školní zahradě, ve spojení s přírodou. Děti jsou v lesní MŠ učeny zdravému životnímu stylu, zdravému stravování, dostatku příležitostí k pohybu v co nejpřírodnějším terénu. Děti jsou často otužovány, neexistuje špatné počasí, nýbrž špatné oblečení (Vošahlíková, 2012).

Základní provozní podmínky LMSŠ tvoří:

- Celoroční pobyt v přírodě za každého počasí,
- přítomnost dvou pedagogů na počet cca 16 dětí,
- dobré, kvalitní a funkční oblečení,
- zdravé stravování,
- hodně pohybových aktivit podporujících dobrý růst a vývoj,
- předškolní výchova a vzdělávání,
- hra v přírodě, která u dětí podporuje kreativitu, komunikační schopnosti, plánování, sebedůvěru, vytrvalost a schopnost koncentrace,
- prostředí, které inspiruje k tvůrčí činnosti a rozvíjení fantazie (Jančaříková, Kapuciánová, 2012).

Hlavním požadavkem na provoz je přírodní prostředí nebo zahrada, která dokáže naplnit výše požadované provozní podmínky.

„Nekonečný prostor pro zážitky a zkušenosti nabízí les, pole, louka nebo voda. Venku mohou děti daleko lépe poznávat přírodní živly: oheň, vodu, zem a vzduch, pozorují proměnu ročních období, hrají si s přírodními materiály, naplňují své potřeby pohybu, učí se zacházení s rostlinami, zvířaty a lidmi. Tělesný, duševní a sociálně-citový vývoj je posilován pobytem v přírodě. Přírodní prostor není zaplavený dráždivými prvky, množstvím hraček, materiálů a médií jako je televize a počítač. V přírodě je vedle psychické odolnosti posilována také tělesná a manuální schopnost dětí. Pobyt venku má přínos v posilování tělesného zdraví i prevenci nemocí“ (Kapuciánová, 2010, s. 11).

2.2.3 Vybavení LMS

Základní charakteristiku provozu LMS z hlediska požadavků na materiální vybavení interiéru a exteriéru, pobytu venku apod., uvádíme přehledně v tabulce níže.

Tabulka 1: Základní charakteristika LMS (Vošáhlíková, 2012)

OPATŘENÍ	ZÁKLAD	IDEÁL
EKOLOGICKÝ PROVOZ	Třídění odpadu, kompostování odpadu, používání eko prostředků, šetření vodou a elektrickou energií	Minimalizace odpadů, využívání eko spotřebičů, využívání obnovitelných zdrojů energie, dostatečné zateplení (eliminace vytápění)
VZHLED INTERIÉRU	Interiér vybavený a zdobený přírodními materiály a prvky	Veškeré vybavení vč. stěn a podlah je z těchto materiálů (+ eko barvy aj.)
HRAČKY	Děti mají k dispozici dostatek konstruktivních hraček z přírodních materiálů	Indispozice umělých a nereálných hraček, děti mají k dispozici dostatek reálných nástrojů (nožik, pilka apod.)
NÁBYTEK	Zejména dřevěný	Nábytek je vyroben truhlářem z tuzemského nebo recyklovaného dřeva
STRAVOVÁNÍ	Lokální a sezónní potraviny;	Využívání především

	farmářské výrobky tvoří základ jídelníčku	biopotravin
POVRCH ZAHRADY	Zahrada je pokryta přírodním trávnikem	Zahrada je pokryta různými přírodními povrchy (kamínky, jehličím, listy, kůrou, aj.)
VODA NA ZAHRADĚ	Děti mají možnost hry s vodou	Na zahradě se nachází jezírko, potok, blátoviště nebo korýtko s tekoucí vodou
ZÁHON	Na záhoně se nachází zelenina, ovoce a květiny, které děti samy pěstují	Permakulturní zahrada
HERNÍ PRVKY VENKU	Prolézačky a lavičky z přírodních materiálů	Přírodní prolézačky a lavičky (kameny, kmeny stromů, pařezy, klády)
KONTAKT SE ZVÍŘATY	Pravidelná návštěva chovatelů	Vlastní zvíře v areálu
POBYT V PŘÍRODĚ	Denní pobyt venku za každého počasí	Celodenní program v přírodě
PEDAGOGICKÁ KONCEPCE/ŠVP	ŠVP se výrazně zaměřuje na environmentální výchovu	Environmentální výchova je východiskem ŠVP

Vzdělávání dětí v LMS se neodehrává pouze na pozemku nebo okolí zázemí, pro vzdělávání se využívá více povrchů a prostor, včetně okolních lesů, potoků, luk, pobřeží, přírodních dětských hřišť, popř. venkovních učeben v přiléhajícím okolí (Sobel, 2014).

I z tohoto důvodu je důležité, aby každé dítě bylo na terénní a klimatické podmínky důkladně připraveno.

Každé dítě v LMS by mělo mít dostatek kvalitního a funkčního oblečení, které v zimě ochrání dítě před prochlazením, v dešti před promočením, a v létě před spálením pokožky, úpalu a úžehu. Každé dítě by mělo mít nejen kvalitní a dostatečné oblečení, ale také obuv a batoh. V batohu si dítě nosí pití a svačinu, popřípadě náhradní oblečení. Batoh mají také průvodci, kteří mimo stejného vybavení v batohu nosí také lékárníčku, mobilní telefon, biologicky rozložitelný toaletní papír, hygienické eko pomůcky na mytí rukou (termosku s teplou vodou, skládací lavor, eko mýdlo/eko vlhčené ubrousky), plachtu na sezení,

a nástroje potřebné pro pobyt v přírodě (nože, provazy, lopatky apod.) (Valkounová & Daniš, 2019).

Každá LMS, anebo lesní třída mateřské školy by měla obsahovat zázemí, vnější prostory, a vybavení (hračky), kterými by rozhodně měly být tyto předměty:

- Přírodní materiály – kameny, jehličí, květiny, pařezy, větve, polena, lesní plody, žaludy, a jiné,
- vybavení pro kreativní činnosti, stavění, výrobu a vytváření – domečky z přírodnin, vyřezávání ze dřeva, vytváření lodiček z kůry apod.,
- vědra, kladka, lana, přírodní vlákna, plachty, lžice,
- knihy, encyklopedie, atlasy, pohádkové a poetické sbírky, herbáře a další naučná literatura,
- materiál pro tvoření – hlína, uhlí, voskovky, tužky, papíry, motouzy, a mnoho jiných (Sobel, 2014).

Velmi hezké je, mají-li děti na pozemku dostatek různého terénu (tráva, hlína, jezírko), velmi okouzující je také sensorický chodník, po kterém mohou děti chodit bosy po různých materiálech, zajímavé je ale také korýtko s tekoucí vodou. Hru s tekoucím korýtkem demonstrujeme na obrázku níže.



Obrázek 3: Hra s korýtkem s tekoucí vodou (Kapuciánová, 2010)

Voda je pro děti velmi přitažlivým prvkem, při hře s vodou jsou často fascinováni. Je proto vhodné, aby na pozemku LMS měly pro hru s vodou příležitost. Na pozemku LMS můžeme vybudovat malé jezírko, vhodné je, pokud areálem protéká potůček. Dále je také možno zajistit vodní zdroj prostřednictvím sudu, malého rybníčku, nebo prostřednictvím

korýtká s tekoucí vodou. Díky dispozici vody si děti mohou osvojovat fyzikální zákony a další.

2.3 Obsah práce a činností v lesní mateřské škole

Většina činností během dne se odehrává v přírodě, za každého počasí, po celý rok. Vnitřní zázemí MŠ, určené k odpočinku nebo pro úschovu pomůcek, může tvořit například maringotka, stan, srub, týpí nebo jurta. Pokud je počasí velmi nepříznivé, pak je možno schovat se pod střechu v tomto objektu, nebo navštívit jinou vzdělávací instituci, například knihovnu, dětský klub, a další organizace nabízející esteticko-výchovný program. Seskupení dětí je heterogenní, uskupení dětí je výrazně menší, než v klasických mateřských školách. (Kotátková, 2014)

2.3.1 Styl výuky v LMŠ

Výuka v LMŠ probíhá zejména venku, v přírodě. Příroda, pobyt a pohyb v přírodě posiluje fyzické zdraví člověka, jeho imunitu, a odolnost vůči nemocem, včetně nadváhy, obezity a cukrovky.

„Hra venku v přírodě také podporuje duševní zdraví, zvyšuje spokojenost a dobrou náladu. Kontakt s přírodou snižuje stres, úzkosti a deprese a posiluje odolnost vůči stresujícím zážitkům, které je v životě mohou potkat. Naše přítomnost v zeleni, především v prostředí stromů, nebo dokonce i pouhý výhled na ně zlepšuje pozornost a soustředění. Lepší pozornost a soustředění u dětí pak souvisejí s lepšími výsledky ve škole. Nejenom to. Souvisejí také s vyšší sebedisciplínou, schopností sledovat své dlouhodobé životní cíle, oddalovat krátkodobá uspokojení a impulzivní chování a vyhnout se prokrastinaci“ (Valkounová & Daniš, 2019, s. 9-10).

Učení je primárně zaměřeno na potřeby dětí, jejich zájmy. Proces učení je iniciován samotnými dětmi, které si prostřednictvím hry osvojují veškeré kompetence dané vzdělávacím plánem (Knight, 2011).

Styl učení je zaměřen na přirozenost a aktivitu, děti se učí vlastním poznáním, vlastní zkušeností, pozorováním, experimentem, pokusy, zážitky, ale také spontánní hrou. Většina aktivit probíhá venku na zahradě, nebo v přírodě. Lesní mateřská škola je vybudována tak, aby snižovala ekonomickou zátěž provozu, a aby podporovala udržitelný rozvoj komunity

MŠ. Tyto školy často spolupracují s dalšími institucemi zaměřenými na ekologii, s vysokými školami, ekocentry aj. (Vošahlíková, 2012).

Učení v LMŠ by mělo respektovat základní fáze prožitkového učení, a těmi jsou:

1. probuzení nadšení,
2. nabídka činností; uplatňování koncentrované pozornosti,
3. podpora intuitivního porozumění situace; uplatňování nezprostředkované, ryze vlastní zkušenosti,
4. sdílení prožitků s ostatními; citlivá ochrana přírody (Kořátková, 2014).

„Děti prostřednictvím svých vlastních zkušeností, prožitků a činů a jejich následků posilují sebedůvěru a své kompetence. Hra s nestrukturovaným materiálem, kterého poskytuje příroda dostatek, podporuje kreativitu, komunikační schopnosti a plánování. Pobyť venku podporuje vytrvalost, schopnost koncentrace a radost z prováděných pokusů. V přírodě je možné prožívat ticho, vytváří se úcta ke všemu živému a pochopení vazeb propojení sebe s celkem“ (Kapuciánová, 2010, s. 11).

Někteří autoři také uvádějí, že lesní MŠ jsou ideální pro děti se specifickými poruchami učení a poruchami autistického spektra. Někteří dokonce uvádějí, že lesní pedagogika využívá takových metod vzdělávání, které jsou srovnatelné s metodami využívanými ve školách pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (Knight, 2016).

2.3.2 Denní režim a program v LMŠ, vzdělávací nabídka v LMŠ

V LMŠ je nejčastěji okolo 15 dětí za doprovodu 2 pracovníků, z nichž jeden je kvalifikovaný pedagog, a druhý taktéž, nebo disponuje jiným vzděláním, současně s absolvovaným programem minimálně chůva do zahájení povinné školní docházky.

Denní program se odehrává zpravidla venku, v případě, že je extrémně nepříznivé počasí, odehrává se program v daném zázemí. Zázemí využívají také v době oběda, a následném odpočinku. Denní režim je velmi podobný režimu klasické MŠ s tím, že děti plní program venku již od rána do oběda, a od ukončení odpočinku, do odchodu dětí domů (Lesnims.cz, online, cit. 2020-07-14).

Denní režim je velmi podobný, LMŠ má stanovenou provozní dobu a časové limity, do kdy je možné dítě ráno přivést, stejně tak i limity pro odcházení dětí domů. Konzumace jídel (dopolední svačiny, oběda a odpolední svačiny) probíhá frontálně, a to jak formou pikniku na vycházce, na zahradě, nebo v zázemí LMŠ. Odpočinek probíhá nejčastěji v zázemí LMŠ, kde děti pro odpočinek využijí svých spacáků nebo lůžkovin a lehátek aj. Po dobu pobytu dětí převažuje volná hra na pískovišti, na přírodních atrakcích, nebo s didaktickými pomůckami. Nabídka předmětů pro volnou hru i řízenou činnost, anebo uspořádání prostředí se odvíjí od plnění vzdělávacího plánu, kterým musí LMŠ disponovat, a který je nutné plnit. Učitelé děti motivují k tomu, aby se věnovali jednotlivým vzdělávacím nabídkám, nabízí předměty pro plnění konkrétních aktivit, popřípadě realizují řízenou činnost, prostřednictvím které naplňují konkrétní cíle a výstupy.

I když by se možná zdálo, že učitelé v LMŠ děti po příchodu „vypustí“, a nechají je tak po celý den, není tomu tak. Učitel po celou dobu přítomnosti dětí regulují aktivity prostřednictvím důkladné přípravy a pomůcek, nabízejí řízenou činnost, eliminují možná rizika a neustále pozorují děti, jsou jejich oporou, a současně také veškeré dění podrobně zaznamenávají. Učitelé poskytují dostatečnou vzdělávací nabídku, nabízejí dětem účast při čtení knih, při práci s knihou, při práci s didaktickými pomůckami, „hračkami“, nabízí dětem dramatické a výtvarné aktivity, taneční aktivity, pokusy a experimenty, zahradničení, a další aktivity, které jsou vhodné pro aktuální plnění daných cílů, výstupů, témat a dalších aspektů vzdělávacího programu.

2.4 Role učitelů (průvodců) v LMŠ

Učitelé jsou vedeni k tomu, aby jejich hlavní inspirací byla proměna přírody, a vysoká podpora intenzity prožitků. Učitelé by měli být flexibilní k potřebám a podnětům dětí, měli by být kreativní a měli by umět dostatečně improvizovat. Učitelé i rodiče by měli být vedeni k tomu, aby respektovali a dodržovali zdravý životní styl. Další vzdělávání pedagogických pracovníků v LMŠ je prováděno nejčastěji prostřednictvím exkurzí a seminářů pořádaných Asociací lesních mateřských škol. LMŠ fungují jak jako nezávislé, samostatné instituce, tak i jako integrované instituce, kdy lesní třída tvoří například jedno z několika oddělení v klasické MŠ, avšak je zaměřeno trochu jinak. Poměrně velkým problémem oproti jiným alternativním MŠ je to, že lesní MŠ nemají žádnou návaznost na další stupně vzdělávání (Kořátková, 2014).

Učitelé v MŠ se často označují jako průvodci, než učitelé, neboť razí heslo, že „příroda je moudrá učitelka“. Rolí učitele v LMŠ je zejména držet bezpečné hranice, aktivně pozorovat děti při hře, a aktivně vyhodnocovat vzniklé situace. Průvodci mohou být vzor činností, které děti pozorují a napodobují. Průvodci preferují spíše volnou hru dětí, k řízené činnosti nebo hře na základě námětu přistupují jen tehdy, když chtějí dětem obohatit repertoár, nebo pomoci rozvíjet konkrétní činnost. Děti si umí snadno a velmi rychle samy najít hru v přírodě, s přírodou, není nutno je k činnosti nějak nutit nebo jim je předhazovat (Valkounová & Daniš, 2019).

Prostředí lesní mateřské školy by mělo respektovat potřeby dětí a zajišťovat nezbytné podmínky pro jejich uspokojování. Na tomto úkolu mají největší podíl právě učitelé. Učitelé (průvodci) sledují a důsledně dbají na to, aby si děti hrály samostatně, a aby pro hru nevyužívaly umělých podnětů, jako jsou například média, umělé hračky a umělé nebo nerealistické předměty. Učitel koordinuje dětskou činnost a řídí ji jen v případě, pokud se dítě za určité situace neumí samo rozhodnout, nebo neví, jak zkušenost sbírat, převádět nebo využívat (Opravilová, 2016).

Jaké jsou úkoly učitele LMŠ?:

- **Podporovat.** Učitel v LMŠ podporuje děti, které jsou v prostředí nové, které si nevědí rady, nebo které neví, jak si v dané situaci hrát, pracovat, nebo jak se chovat. Učitel podává skupině dětí v MŠ nápady, jak inovovat dané činnosti, jak je vytvořit zábavnějšími atp. Učitelé také inovují hračky, obměňují vybavení zahrady, popřípadě vytváří přírodní prostředí tak, aby v něm bylo možné naplnit právě stanovený vzdělávací cíl. Učitel může také poskytovat dětem příběhy, své zkušenosti nebo otázky, které namotivují děti k tomu, aby měli touhu poznávat to, co je v daném momentě výstupem vzdělávání.
- **Pozorovat.** Ve chvíli, kdy se učitel podaří všechny děti zapojit do procesu zkoumání a učení se, má možnost děti pozorovat a sledovat. Sleduje nejen to, co právě dělají, ale také jejich pocity, emoce, sociální interakce a další. Výsledky pozorování pak zaznamenává.
- **Učit se.** Tak, jak se učí děti, se učí i učitel. Učitel se může zapojit do činnosti dítěte, může s nimi zkoumat, vytvářet, učit se a rozvíjet se. Není vůbec vyloučeno, že by dítě mohlo něčím obohatit učitele.

- **Zajišťovat bezpečí.** Učitel bezpečí zajišťuje, aby prostředí bylo pro děti bezpečné, aby nedošlo k ohrožení dětí, k možným úrazům, rizikům a krizovým situacím. Učitel učí děti umět se obléknout danému počasí tak, aby bylo zajištěno, že dítě zůstane v teple a suchu po celý den.
- **Budovat spolupráci a dobré vztahy s okolním prostředím.** Učitel vytváří fungující komunitu dětí, rodičů a učitelů, ale také zajišťuje spolupráci s danou obcí, místem, dodavateli vybavení nebo stravy atp. (Sobel, 2014).

2.5 Výhody a nevýhody vzdělávání v LMŠ

Mezi hlavní výhody a přínosy vzdělávání dítěte v LMŠ patří:

- Zvýšení důvěry, sociálních dovedností, komunikačních schopností a koncentrace,
- zlepšení fyzické kondice, fyzické výdrže, jemné a hrubé motoriky, koordinace a obratnosti,
- pozitivní vliv na vlastní identitu, i na vztah jedince s komunitou, a okolní svět,
- budování vztahu k environmentálnímu prostředí, ekologická gramotnost,
- hlubší poznávání okolního prostředí,
- pozitivní vliv na budování zdravého životního stylu a zdravé životosprávy,
- rozvoj kreativity a tvořivosti,
- pozitivní vliv na soustředěnost, trpělivost a kognitivní schopnosti,
- prevence psychické únavy, psychického vyčerpání, eliminace stresu,
- navýšení počtu pedagogů (mužů) v předškolním vzdělávání

Mezi hlavní nevýhody vzdělávání dítěte v LMŠ patří:

- Zvýšená rizika vyplývající ze snížené hygieny,
- Zvýšená bezpečnostní rizika způsobená terénem a klimatickými podmínkami,
- Zvýšená bezpečnostní rizika plynoucí z využívání reálných předmětů, přírodních předmětů a z činností vyžadujících zkušenosti v oblasti jemné motoriky aj. (Sobel, 2014).

Tyto výhody a nevýhody jsem pro účely práce rozdělila na 4 oblasti, ve kterých dané výhody a nevýhody popisují. Zkoumanými oblastmi je oblast sociální, vzdělávací, zdravotní a bezpečnostní.

2.5.1 Sociální oblast

Mezi sociální výhody patří zvýšení kapacity předškolního vzdělávání, a usnadnění pracovní adaptace žen i mužů do předškolního vzdělávání (předškolní zařízení jsou často feminizována). Lesní mateřské školy často umožňují nástup dítěte do vzdělávacího procesu již ve dvou letech, čímž se mohou zapojit do předškolního vzdělávání i děti, jejichž spádová MŠ neumožňuje začlenění v tak raném věku, nebo z kapacitního důvodu není možné do klasické MŠ ve dvou letech dítěte nastoupit.

Dále rodiče vyhledávají LMŠ proto, že se neztotožňují s obsahem vzdělávání v klasických mateřských školách, preferují zdravý životní styl a napojení se na přírodu (Michek et al., 2015).

Lesní MŠ umožňuje rozvoj zdravého sebevědomí, sebehodnocení, sebereflexe, zároveň napomáhá budovat sebedůvěru, a empatii nejen vůči sobě, ale také vůči okolí a okolnímu světu, včetně přírody. Tím, že mají v LMŠ děti prostor pro zkoumání, mají dostatek volné hry, volného času pro zkoumání, bádání a objevování a mají dostatek příležitostí k tomu, poznat vše všemi smysly, a přijít si na spoustu zjištění sám, dochází k pozitivnímu působení na všechny složky dítěte (Kane A. & Kane J., 2011).

2.5.2 Vzdělávací oblast

Na základě výsledků výzkumů různých autorů (např. Taylor, 1998; Burdette a Whitaker, 2005; apod.) se zjistilo, že děti, které tráví mnoho času v přírodě, ve venkovním přirozeném prostředí, jsou více kreativnější, mají pozitivní přístup k přírodě, disponují lepším vývojem sociálního chování, emočního vývoje, vývoje jemné a hrubé motoriky, koordinace, obratnosti aj. (Michek et al., 2015).

Učební plán je v LMŠ koncipován tak, aby v rámci jeho plnění byla dětem poskytována nabídka činností a aktivit, a cíle, kterých chceme dosáhnout. K jejich dosahování můžeme děti motivovat, stejně tak je motivovat k plnění jejich aktivit tak, že je pouze navedeme k tomu, co vše by se dalo v rámci aktivity podniknout. Není možné dítě nutit k tomu, aby se naučilo konkrétní věc. Učitel, průvodce poskytuje motivační prvky, a pokud je dítě připraveno je přijmout, pak se prostřednictvím nich může skutečně učit to, co zrovna chceme, aby se naučilo. Učební plán je založen na sebevzdělávání, učitelé jsou poblíž dětí, pozorují je, v případě potřeby jsou k nápomoci a umožňují zvládnout dětem cokoliv, o co se snaží. Základem sebevzdělávání v tak raném věku je však oboustranná důvěra. Pokud

učitel dítě při aktivitě přerušuje, pak riskuje to, že dítě již nebude chtít aktivitu vykonávat, nebude z ní mít prožitek, nebo po přerušení již nebude schopné aktivitu emočně prožít (Maron-Puntarelli, 2020).

Školní vzdělávací program lesních mateřských škol je vytvořen právě tak, aby jej šlo plně realizovat venku, v přírodě, ale také koresponduje s koloběhem přírody, aktuálním ročním obdobím apod. Každodenní pobyt dítěte venku mu umožňuje vnímat změny kolem sebe, a bezprostředně vnímat vše živé. Je zajímavé sledovat, jak na dítě působí klimatické změny, změny ročního období, když sledují život zvířat, květin, když jsou obklopeni rozkvetlými sady apod.

„Věříme, že tak můžeme dětem do celého budoucího života darovat krásné vzpomínky a vtisknout lásku a úctu ke všemu živému. Z této lásky pak může v člověku vzklíčit chuť poznávat Zemi, starostlivě o ni pečovat a spravovat ji. Doufáme, že touto svou troškou přispějeme k tomu, aby v naší společnosti vyrůstalo ze semínek více osobností, které budou umět a chtít žít zodpovědně ke svému okolí“ (Kapuciánová, 2010, s. 16).

2.5.3 Zdravotní oblast

Děti, které mají možnost pravidelného a dostatečného pobytu venku, a možnost různých pohybových aktivit, mají lepší fyzickou kondici (Vošahlíková, 2012).

Děti, které mají dostatek pohybu a pohybové aktivity mají nižší BMI, mají menší předpoklad vzniku nadváhy, obezity, cukrovky a dalších civilizačních onemocnění. Díky dostatečnému pobytu venku za každého počasí je zlepšováno jak fyzické, tak psychické zdraví dětí, děti jsou více otužilé, mají silnější imunitu, jsou méně často nemocné.

Zajímavým zjištěním je také vliv přírody na duševní zdraví dítěte. Zjistilo se, že děti, které tráví dostatečný pobyt v přírodě, v zeleni, jsou odolnější vůči náročným životním situacím. Lépe je snášejí, a rychleji se zprostí negativních myšlenek. Takovou náročnou životní situací v životě dítěte velmi často bývají nepokoje doma, rozvod rodičů atd. (Michek et al., 2015).

V zahraničních průzkumech se zjistilo, že rapidní snížení pobytu dětí v přírodě je jedním z činitelů vzniku poruch chování, a vzniku zdravotních obtíží. Zjistilo se, že v USA velká

část dětí tráví pouze půl hodiny venku volnou hrou, zatímco až sedm hodin denně sleduje televizi, PC, nebo telefon. Nedostatek volné hry, nedostatek pohybu venku a nedostatek prostoru pro učení se vlastní zkušeností pak způsobuje nerovnoměrný nebo opožděný vývoj, somatické a psychické obtíže. Dochází také ke vzniku neuróz, poruch učení a chování u mnoho dalších a dalších dětí. Navýšení pobytu dítěte v přírodě, navýšení časové dotace pro volnou hru dítěte v přírodě, a eliminace pasivního života přispívá ke snížení stresu, zvýšení trpělivosti, zvyšování sebedůvěry, sebekontroly, pozornosti, vnitřní rovnováhy, fyzické zdatnosti, a mnoho dalšího (Sobel, 2014).

„Pobyt venku má vliv na dobré tělesné zdraví, je posilován imunitní systém. Pobyt venku je vhodný i pro prevenci nemocí, viry a bakterie se na čerstvém vzduchu nešíří tak, jako v uzavřených prostorách interiéru“ (Kapuciánová, 2010, s. 11).

Pobyt venku umožňuje hluboké zkoumání, objevování a porozumívání, a to jak přírody, okolního světa, tak sebe samého. Pobyt venku působí zkrátka jak na emoční, a psychický vývoj, tak také na rozumové schopnosti a celkový vývoj jedince (Bames, 2020).

2.5.4 Bezpečnost v LMŠ

Pravděpodobně největší nevýhodou LMŠ oproti klasickým MŠ se jeví možná rizika vyplývající z pobytu venku za každého počasí (uklouznutí na blátě, na sněhu,...), ale také z práce s přírodními a realistickými materiály (vyřezávání ze dřeva, rozdělování ohně apod.). Každý pedagog je za děti v LMŠ zodpovědný, a měl by udělat vše proto, aby veškeré aktivity a prostředí MŠ bylo naprosto bezpečné. Jako pedagogové si však položme ruku na srdce, zda jsme vždy 100 % dětí uhlídali bez jediného úrazu.

„Za bezpečnost dětí v MŠ odpovídají pedagogičtí zaměstnanci v úzké spolupráci s provozními zaměstnanci, od převzetí dítěte od jejich zástupce do doby jejich předání zástupci dítěte nebo jím pověřené osobě“ (Kapuciánová, 2010, s. 39).

„Pedagogové jsou si vědomi rizik, která mohou děti ohrozit. Společně s dětmi postupně tvoří pravidla, která je chrání. Děti dokážou vymyslet řadu rozumných pravidel. Pak děti nemusí být nepřetržitými příjemci zákazů a příkazů. Stává se, že dělají něco, co by neměly. Často stačí, když pravidlo připomeneme, a není třeba dalšího napominání dítěte“ (Kapuciánová, 2010, s. 48).

Většina LMŠ se proti možným rizikům brání sestavením potencionálních nebezpečí a rizik a vytvořením nástrojů prevence jejich vzniku. Většina LMŠ si utváří své vlastní směrnice, prevenci rizik a pokyny v případě setkání se s rizikem nebo vzniku krizové situace. Mezi hlavní rizika odlišující LMŠ od klasické MŠ je zvýšené riziko bodnutí hmyzem, kousnutí klíštětem, vyšší výskyt drobných zranění – škrábanců, otoků a třísek, ale také rizika spojená s nižší hygienou (dítě si na zahradě sáhne rukou od bláta do oka a způsobí si zánět, aj.). (Michek et al., 2015).

Mezi hlavní rizika můžeme zařadit:

- Utržení květiny (některé jsou jedovaté),
- utržení lesního plodu (jedovatého nebo kontaminovaného od nemocného zvířete),
- prochladnutí, promočení (důraz na vhodné oblékání),
- bodnutí hmyzem, kousnutí klíštětem (riziko boreliózy, encefalitidy),
- sáhnutí na uhynulé zvíře (možné riziko nakažení nemocí)(Kapuciánová, 2010).

Každý pedagog v LMŠ by měl znát možná rizika, měl by se v nich orientovat, měl by umět podat první pomoc. Každopádně by měl umět vyhodnotit dané situace, měl by dobře znát schopnosti dětí, a měl by umět naučit děti vyhodnocovat jednotlivé situace a naučit je rozpoznávat rizika a možná nebezpečí (Sobel, 2014).

„V případě školního úrazu je pedagogická pracovnice povinna zajistit prvotní ošetření dítěte. Rodiče jsou vyrozuměni bezodkladně. Školní úraz je definován jako úraz, který se stal dítěti při výchovně vzdělávací činnosti v prostorách MŠ nebo při akcích konaných MŠ. Odpovědnost za škodu v případě dětí docházejících do MŠ se řídí ustanovením občanského zákoníku“ (Kapuciánová, 2010, s. 39).

3 DIFERENCIACE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL A LESNÍCH KLUBŮ

Jsou dvě možnosti institucionalizovaného poskytování péče o předškolní děti, a to jak v LMŠ (v lesní mateřské škole zapsané do rejstříku škol), nebo v LK (v lesním klubu jako v zařízení péče o děti formou živnosti; v zařízení péče o děti formou neziskové organizace). V této kapitole se tedy zabývám základními rozdíly mezi LMŠ a LK.

3.1 Lesní mateřské školy

Instituce, které mají v názvu toto pojmenování, jsou zapsané v Rejstříku škol a školských zařízení. LMŠ vzdělává děti na základě Školního vzdělávacího plánu (ŠVP), který je v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem (RVP). Plnění ŠVP kontroluje Česká školní inspekce. LMŠ je i pod kontrolou Krajské hygienické stanice. Zřizovatelé dostávají finanční příspěvky od státu. Rodiče také nemusí řešit problémy s posledním povinným rokem předškolního vzdělávání. Děti si tuhle povinnost mohou plnit i v LMŠ. Lesní mateřské školy jsou nejčastěji zakládány jako neziskové organizace nebo spolky. V posledních letech zakládají LMŠ také obce – hlavní výhodou je v tomto případě školkovné, protože je to často stejná částka jako školkovné v běžné MŠ v dané obci a provoz je částečně financován i z rozpočtu obce. LMŠ zakládané jako neziskové organizace jsou často financovány z větší části ze školkovného od rodičů. LMŠ musí být v provozu každý všední den, kromě letních prázdnin a státních svátků. Provoz LMŠ je celodenní (Lesnims.cz, online, cit. 2020-08-17).

3.2 Lesní kluby

Lesní dětské kluby jsou provozovány po vzoru lesních mateřských škol. Jejich právní postavení je nejčastěji v podobě občanského sdružení (nově zapsaných spolků, pozn. aut.) (Kapuciánová, 2010).

Lesní klub je institucí, která není zapsána do rejstříku škol. Je vázána právními předpisy i jinými dokumenty (živnostenským oprávněním, smlouvami o poskytování péče v dětské skupině aj.), nicméně není plnohodnotnou alternativou pro předškolní vzdělávání, neboť zde není nutno naplňovat některé aspekty Školského zákona, a není zde možné plnit povinnou předškolní docházku, bez toho, aniž by dítě bylo povinně přezkoušeno v MŠ zapsané do rejstříku škol (Lesnims.cz, online, cit. 2020-08-17).

Lesní klub má vypracován vzdělávací program, který navazuje na koloběh roku v přírodě a lidové tradice, a také rámcový vzdělávací program environmentální výchovy. Během roku se mohou děti zúčastnit mimořádných akcí (např. program v knihovně, galerii, na horolezecké stěně). V lesních klubech je důležitá spolupráce s rodiči, kdy jsou rodiče informováni o rozvoji dítěte, o uplynulých i budoucích akcích, ale také jsou informováni o společných akcích (společné brigády, výlety, slavnosti aj.) (Valkounová & Daniš, 2019).

3.3 Rozdíly mezi LMŠ a LK

Lesní klub se od LMŠ přístupem k dětem neliší - instituce se chovají stejně. LK je také subjekt předškolního vzdělávání, ale rozdíl je ten, že LK není zapsán v Rejstříku škol a školských zařízení. Proto tyto instituce nemohou v názvu používat termíny jako např. lesní školka, lesní dětská skupina. LK nedostává ani žádné pravidelné příspěvky od státu a děti si zde nemohou plnit poslední povinný rok předškolní docházky. Pokud i přesto chtějí LK navštěvovat, musí být zapsané i v jiné MŠ, která tyto podmínky splňuje a navštěvovat tuto MŠ vždy na tzv. přezkoušení.

Provoz klubu nepodléhá tedy žádným kontrolám. Často se jedná o neziskový projekt. I lesní kluby vzdělávají děti podle ŠVP, který je v souladu s RVP (Lesnims.cz, online, cit. 2020-08-17).

Ve své diplomové práci se zabývám LMŠ, které jsou zapsané v rejstříku škol ale i lesními kluby, které pod rejstřík škol nespádají. Proto zde uvádím krátké shrnutí rozdílů mezi těmito institucemi.

3.4 Výhody a nevýhody LMŠ oproti LK

- *„LMŠ je legitimním poskytovatelem vzdělávání, je definována a chráněna konkrétními právními předpisy, je jasně uchopitelná pro úřady; je však těmito pravidly současně limitována.*
- *LMŠ dostává od příslušného krajského úřadu prostředky na pokrytí části zejm. personálních nákladů.*
- *Rodiče dětí navštěvujících LMŠ si mohou odečíst zaplacené školkovné do výše 9900 Kč z vyměřené daně z příjmu. Rodiče dětí z LK nemohou.*
- *LMŠ je kontrolována Českou školní inspekcí (ČŠI) a vzdělává výhradně podle Rámcového vzdělávacího programu (RVP).*
- *LK také vzdělává dle RVP, jeho realizace však není garantována ČŠI.*

- *LK se může rozhodovat svobodněji (např. v rozsahu provozní doby – nemusí mít pětidenní celodenní provoz v rozsahu min 6,5 hod./den a volby pedagogů – průvodců bez ohledu na jejich oficiálně dosažené vzdělání, volbě zázemí apod.).*
- *Registrace ve školském rejstříku znamená administrativní zátěž, povinnost mít ředitele se zákonem danou kvalifikací, poskytovat pedagogickým pracovníkům šest týdnů dovolené a další povinnosti, se kterými jsou spojené vyšší náklady. Provoz LMŠ je tedy celkově dražší než provoz LK.*
- *V LMŠ mohou děti plnit povinný rok předškolní docházky. Děti z LK obvykle nastupují do režimu tzv. individuálního předškolního vzdělávání nebo musí přestoupit do mateřské školy, tj. registrované ve školském rejstříku“ (Lesnims.cz, online, cit. 2020-08-17).*

Lesní klub je často organizace zřízená soukromým subjektem. V případě, že není zapsán do rejstříku škol ministerstva školství, je čistě soukromým subjektem a je jen na uvážení rodičů, zda i přes daná rizika dítě do lesního klubu umístí. Mnoho rodičů volí spíše LMŠ nežli LK, a to jak kvůli výše školného, tak také kvůli kontrole ze strany České školní inspekce, hygienické stanice a jiných subjektů, které kontrolu škol v rejstříku škol nebo rejstříku poskytovatelů služby péče o dítě (dětská skupina v rejstříku skupin) provádějí, a mají pravomoc provádět.

4 PRÁVNÍ ÚPRAVA LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

Právní úpravu lesních mateřských škol jsem popsala z hlediska aktuální legislativy, která se věnuje provozu, materiálnímu a hygienickému zabezpečení a zabezpečení stravování. V úvodu kapitoly však uvádím různá specifika chodu zařízení pro péči o děti formou lesního vzdělávání.

4.1 Právní úprava „lesního“ školního vzdělávání v ČR

Tři základní právní formy pro zakládání lesních mateřských škol, lesních tříd, lesních dětských skupin a dětských klubů jsou:

1. (státní či soukromá) mateřská škola zařazená v rejstříku škol
2. péče o děti předškolního věku formou živnosti mimo rejstřík škol
3. péče o děti předškolního věku formou neziskové organizace mimo rejstřík škol (Vošahlíková, 2012).

4.1.1 LMŠ jako mateřská škola v rejstříku škol

Základní právní rámec pro činnost mateřské školy stanovuje školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb.) a další právní předpisy:

- Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 43/2006 Sb.,
- vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění vyhlášky č. 343/2009 Sb.,
- vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných, ve znění vyhlášky č. 602/2006 Sb.,
- vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování, ve znění vyhlášky č. 107/2008 Sb.,
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 ze dne 29. dubna 2004, o hygieně potravin v nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin, v platném znění

- nařízení Komise (ES) č. 2073/2005 ze dne 15. listopadu 2005 o mikrobiologických kritériích pro potraviny (Vošahlíková, 2010, s. 25-26).

LMŠ se zaměřují na častý pohyb v přírodě. Na základě vyhlášky o předškolním vzdělávání může mateřská škola pořádat zotavovací pobyty v takovém prostředí, které je zdravotně příznivé, a to i bez toho, aby musela přerušit vzdělávání. MŠ může pořádat výlety, i další akce, které s výchovně vzdělávacími činnostmi souvisejí. Akce a činnosti mimo areál MŠ jsou povoleny, nicméně musí být v souladu se ŠVP školy. Lesní MŠ splňuje také požadavky na vyhlášku o hygienických požadavcích na prostory a provoz, kde je stanovena minimální doba strávená venku, která činí minimálně dvě hodiny během dopoledne. Splňovány jsou také požadavky na stravování, neboť strava v LMŠ je vyvážená, bohatá na škálu živin a vitamínů, a rozmanitá, dle aktuální sezóny apod. (Vošahlíková, 2012, s. 26-27).

V případě, že se zřizovatel LMŠ rozhodne pro jinou formu vzdělávání, než pro klasickou MŠ, pak ztrácí nárok na příspěvky od státu na provoz zařízení a financování pedagogických pracovníků. Jinou formou vzdělávání může být péče o dítě předškolního věku na základě živnostenského oprávnění, nebo nezisková činnost.

4.1.2 LMŠ (LK) jako péče o děti předškolního věku formou živnosti mimo rejstřík škol

Soukromé zařízení pro děti předškolního věku zaměřené na péči o dítě formou živnostenského oprávnění podléhá Živnostenskému zákonu (č. 455/1991 Sb.). V tomto zákoně jsou uvedeny podmínky pro mimoškolní výchovu a vzdělávání, pořádání kurzů a školení, lektorské činnosti apod. I tyto instituce se však musí řídit obecnými hygienickými předpisy a předpisy o stravování, které jsou závazné i pro soukromé zařízení denní péče o děti (Vošahlíková, 2010, s. 27).

4.1.3 LMŠ (LK) jako péče o děti předškolního věku formou neziskové organizace mimo rejstřík škol

V případě neziskových organizací jsou lesní MŠ řízeny nejčastěji občanskými sdruženími, obecně prospěšnými společnostmi (nově zapsanými spolky a zapsanými ústavami v souvislosti se změnou občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., pozn. aut.). Nezisková organizace nemusí splňovat všechny požadavky, které jsou kladeny na provoz a prostory

mateřských škol zapsaných ve školském rejstříku. Lesní MŠ by tak pravděpodobně byla v rozporu s požadavky na klasickou MŠ, avšak právní rámec lesních MŠ v ČR neexistuje, je proto nutno hledat kompromisy mezi platnou legislativou a podmínkami na realizaci lesních MŠ. V rámci neziskové organizace jsou lesní „školky“ nejčastěji zřizovány formou dětských skupin (řídící se svými legislativními požadavky na provoz a prostory) nebo dětských klubů. V případě dětských klubů by měli být rodiče písemně uvědoměni o podmínkách stravování, bezpečnosti, hygieny aj. (Vošahlíková, 2012, s. 27-28).

Musím se zmínit, že v případě, že se rodiče rozhodnou umístit dítě do lesní školky formou dětské skupiny nebo dětského klubu, pak jsou povinni nechat dítě přezkoušet v MŠ zapsané do rejstříku škol, tyto instituce nezajišťují plnění povinné školní docházky.

4.2 Lesní mateřské školy, lesní třídy mateřských škol a jejich česká legislativní úprava

„Za lesní mateřskou školu se považuje mateřská škola, ve které vzdělávání probíhá především ve venkovních prostorách mimo zázemí lesní mateřské školy, které slouží pouze k příležitostnému pobytu. Zázemí lesní mateřské školy nesmí být stavbou“ (Školský zákon č. 561/2004 Sb., § 34, odst.).

4.2.1 Hygienické požadavky na LMŠ

Hygienické požadavky na LMŠ jsem rozdělila z hlediska provozních a hygienických podmínek a z hlediska podmínek na stravování.

4.2.1.1 Provozní a hygienické podmínky

Hygienické požadavky na lesní mateřské školy nejlépe specifikuje § 9 vyhlášky č. 465/2016 Sb., kterou se mění vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění vyhlášky č. 343/2009 Sb. Zde jsou uvedeny požadavky na provoz a zajištění hygieny v LMŠ následovně.

„(1) V lesní mateřské škole musí být zabezpečen dostatek pitné vody k pití, osobní hygieně a pro potřeby poskytnutí první pomoci. K donášení nebo dovozu pitné vody mohou být použity pouze pro tento účel vyčleněné čisté a uzavíratelné nádoby zhotovené z materiálů určených pro styk s potravinami.“

(2) V bezprostřední blízkosti zázemí lesní mateřské školy nebo v zázemí lesní mateřské školy musí být umístěno hygienické zařízení se záchodem a tekoucí pitnou vodou a prostředky osobní hygieny, zejména toaletní papír, mýdlo a prostředky pro hygienické osušení rukou.

(3) Zázemí lesní mateřské školy musí být udržováno v čistotě, suchu a ve stavu neohrožujícím zdraví dětí, musí být vybaveno prostředky pro poskytnutí první pomoci a musí umožňovat uložení osobních věcí dětí a materiálního vybavení lesní mateřské školy.

(4) Zázemí lesní mateřské školy dále musí umožňovat ochranu dětí před nepříznivými klimatickými podmínkami“ (Vyhláška č. 410/2005 Sb., § 9, odst. 1-4).

Jak je ve vyhlášce uvedeno, LMŠ musí disponovat dostatečnou zásobou pitné vody, a to jak na pití, tak na hygienu a pro případné poskytnutí první pomoci. Zásoba pitné vody může být uchovávána v hygienických uzavíratelných nádobách. LMŠ musí náležet také vybavené sociální zařízení splňující hygienická kritéria. Zázemí LMŠ (a to nejen zahrada, ale zejména budova (stan, maringotka, a další nesplňující kritéria stavby) musí být čistá, zdravotně nezávadná, a bezpečná. Ve vnitřním zázemí jsou uloženy prostředky první pomoci a materiální vybavení. Vnitřní zázemí je určeno rovněž pro ochranu dětí před nevhodnými klimatickými podmínkami (extrémní horko, extrémní zima, silná inverze, bouřka aj.).

Mezi další hygienické podmínky lze zařadit maximální počet dětí na jednoho pedagogického pracovníka.

„Třída v lesní MŠ má kapacitu 15-16 dětí na 2 dospělé, na každých dalších „započatých“ 8 dětí je třeba 1 další dospělý, ačkoliv je přípustná i varianta, že se třída MŠ naplňuje až do počtu 22 dětí (na 2 dospělé), tuto variantu z hlediska bezpečnosti nedoporučuje ani MŠMT ani ALMŠ.

Počet dětí v třídě lesní MŠ je definován ve Vyhlášce č. 14/2005 v § 2 odst. 4. Počet 8 dětí na 1 dospělého je upraven ve stejné vyhlášce v § 5 odst. 4: „Při zvýšení počtu dětí podle odstavce 3 nebo při specifických činnostech, například sportovních činnostech, nebo při pobytu dětí v prostředí náročném na bezpečnost určí ředitel mateřské školy k zajištění bezpečnosti dětí dalšího pedagogického pracovníka, ve výjimečných případech jinou zletilou osobu, která je způsobilá k právním úkonům a která je v pracovněprávním vztahu k

právnícké osobě, která vykonává činnost mateřské školy". Les je považován za prostředí náročné na zajištění bezpečnosti vždy, proto není možné, aby byl venku s dětmi jen 1 dospělý, i kdyby děti bylo jen 5“ (Lesnims.cz, online, cit. 2020-09-07).

4.2.1.2 Stravovací podmínky

Požadavky na stravování se řídí obecnými právními předpisy týkající se stravování v předškolních zařízeních, školským zákonem, a nově také zákonem č. 284/2020 Sb., (kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 178/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů), ve kterém je vložen nový § 119 a, týkající se stravování v lesních mateřských školách.

Doposud bylo možné vydávat stravu pouze v budovách MŠ, v prostorech, které splňovaly hygienické požadavky na skladování a zpracovávání potravin. Nově od 1. 10. 2020 je možné založit výdejnu, díky které není nutno vydávat pokrmy k okamžité spotřebě pouze v budovách.

„§ 119a - Výdejna lesní mateřské školy

- (1) Výdejna lesní mateřské školy je typem zařízení školního stravování, které může zajišťovat školní stravování pouze pro děti lesní mateřské školy.*
- (2) Výdejnu lesní mateřské školy může zřídit pouze právnická osoba vykonávající činnost lesní mateřské školy“ (Zákon č. 284/2020 Sb., § 119 a).*

Díky uvedení výdejny do legislativy je možno vydávat pokrmy obdobně, jako v klasických MŠ, již není nutno dovážet pokrmy do LMŠ 5x týdně nebo vydávat dětem pouze jídlo připravené a donesené rodiči z domova. Novela zákona podpořila fungování stravování LMŠ běžným způsobem, jako je v MŠ zvykem. Předchozí legislativa bohužel neumožňovala uchovávání, zpracovávání a výdej pokrmů obvyklým způsobem, neboť dle předchozí verze školského zákona nebylo možné pokrmy uchovávat a vydávat v místě jiném, než v budově MŠ, nicméně dle zákona rovněž nebylo možné toto zajistit, protože LMŠ nesmí budovu (stavbu) obsahovat.

Uchovávání a vydávání potravin však musí být i přes to prováděno s ohledem na nejvyšší možné hygienické kvality a musí být zaručeno, že při uchovávání potravin a jejich následnému zpracování nedojde ke kontaminaci potravin, jejich zkažení a zdravotní závadnosti. Uchovávání, zpracovávání a vydávání pokrmů se řídí pravidly HACCP.

Na obrázku níže demonstrujeme jednu z možných forem konzumace svačiny, a to formou pikniku na vlastní zahradě LMŠ.



Obrázek 4: Piknik na zahradě (Koťátková, 2014)

4.2.2 Materiální požadavky na LMŠ

Základní materiální vybavení je povinné i pro LMŠ. Jedná se jak o hygienické vybavení, tak o vybavení pro zajištění bezpečnosti dětí, ale také edukačních pomůcek, aj. Materiální vybavení LMŠ je shromažďováno, uschováváno a využíváno jak na samotném pozemku nebo zahradě, tak i ve vnitřním zázemí.

Základní hygienické vybavení tvoří minimálně jedna toaleta pro děti a jedna toaleta pro dospělé, dostatečný počet umývacích zařízení, a dostatečně vybavená lékárnička.

LMŠ disponuje dětským nábytkem, který je bezpečný, otíratelný, a úměrný věku a výšce dětí. Každá LMŠ musí obsahovat dostatečný počet nábytku k sezení, sedací plochy určené pro manipulaci s předměty (stravování, malování aj.) obsahují oporu zad. V LMŠ je místo, kam si děti mohou uložit náhradní oblečení.

Děti v době odpočinku (po obědě) odpočívají, spí, každý ve svém spacáku, nebo na posteli, matraci, ve své lůžkovině. Údržba a uložení lůžkovin či spacáků je zakotvena v provozním

řádu LMŠ. Pokud místo pro odpočinek LMŠ nedokáže zajistit, musí se domluvit s nějakým přilehlým objektem, který by splňoval veškeré hygienické požadavky a náležitosti, a se kterým LMŠ uzavře dohodu o spolupráci.

Nutné je také dostatečný počet hasicích přístrojů (Vošahlíková, 2012, s. 27).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

V první části mé práce jsem shrnula teoretická východiska zabývající se LMŠ/LK.

Druhá část práce je orientována prakticky – na realizaci výzkumného šetření. V rámci zachování anonymity respondentů nebudou uváděny názvy institucí, v nichž výzkum probíhal.

Nejdříve jsem si stanovila výzkumný problém: „Jaká je role lesních mateřských škol a lesních klubů v předškolním vzdělávání?“

Na základě výzkumného problému jsem si stanovila cíl výzkumu, díky kterému jsem si stanovila hlavní a dílčí výzkumné otázky. Vzhledem k výzkumnému cíli jsem si vybrala výzkumný vzorek. V závěru práce se věnuji analýze výsledků výzkumu a jejich shrnutí.

5.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

V rámci praktické části diplomové práce se věnuji obsahové analýze vybraných školních vzdělávacích programů. Také si kladu za cíl pomocí rozhovorů zjistit, jaká je role lesních mateřských škol a lesních klubů dle názorů jejich koordinátorů.

Dílčími cíli je

Popsat, jak lesní mateřské školy a lesní kluby fungují.

Zjistit rozdíl mezi lesní mateřskou školou a klasickou mateřskou školou.

Hlavní výzkumná otázka

Jaká je role lesních mateřských škol a lesních klubů v předškolním vzdělávání?

Dílčí výzkumné otázky

DVO 1 Liší se lesní mateřské školy/lesní kluby od klasických mateřských škol?

DVO 2 Je vhodná lesní mateřská /lesní klub pro všechny děti?

DVO 3 Je spolupráce rodičů v lesních mateřských školách/lesních klubech lepší než v klasické mateřské škole?

DVO 4 Je rozvoj lesních mateřských škol/lesních klubů hodně ovlivňován legislativou?

5.2 Druh výzkumu

Vzhledem k tématu a stanovenému cíli jsem si zvolila kvalitativní výzkumné šetření.

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění, založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (Hendl, 2005, s. 50).

Podle Gavory (2000) uvádí kvalitativní výzkum zjištění ve slovní podobě. Jde o popis, který je výstižný a velmi podrobný.

Švaříček a kol. (2007, s. 17) také definuje kvalitativní výzkum podrobně: *„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“*.

5.3 Výzkumné metody

Jako jednu z metod výzkumného šetření jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, protože u kvalitativního přístupu se nečastěji využívá právě polostrukturovaný rozhovor, díky kterému můžeme získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu (Švaříček a kol, 2007). Vyprávění, kladení otázek lidem a získávání odpovědí na ně, označuje též Hendl (2005, s. 164) za hlavní skupinu metod sběru dat v kvalitativním výzkumu.

Na doplnění, jsme jako další metodu, zvolila analýzu dokumentů. Jednalo se o školní vzdělávací programy lesních mateřských škol, ve kterých probíhalo výzkumné šetření.

5.4 Výzkumný vzorek a způsob jeho výběru

Pro tuto práci jsme zvolila jako výzkumný vzorek metodu prostého záměrného výběru.

Cíleně jsem vyhledala jedince na základě stanoveného kritéria. Kritériem bylo, aby respondenty byli koordinátoři lesních mateřských škol/lesních klubů. Dalším kritériem byla ochota koordinátorů zapojit se do výzkumu. (Patton, 1990, in Miovský 2006, s. 135).

Výzkumný vzorek tedy tvoří 6 koordinátorů lesních klubů (4× Jihomoravský kraj, 1× Zlínský kraj, 1× Olomoucký kraj) a 6 koordinátorů lesních mateřských škol (4× Jihomoravský kraj, 1× Středočeský kraj, 1× Olomoucký kraj).

Pro přehlednost uvádím tabulku se seznamem respondentů:

Tabulka 2: Přehled respondentů

Jméno respondenta	Instituce	kraj
Věra	Lesní mateřská škola	Jihomoravský kraj
Zora	Lesní mateřská škola	Jihomoravský kraj
Adéla	Lesní mateřská škola	Středočeský kraj
Jana	Lesní mateřská škola	Jihomoravský kraj
Lucie	Lesní mateřská škola	Olomoucký kraj
Daniela	Lesní mateřská škola	Jihomoravský kraj
Eva	Lesní klub	Jihomoravský kraj
Alena	Lesní klub	Jihomoravský kraj
Lenka	Lesní klub	Olomoucký kraj
Lucie	Lesní klub	Zlínský kraj
Nikol	Lesní klub	Jihomoravský kraj
Martina	Lesní klub	Jihomoravský kraj

5.5 Způsob zpracování dat

Rozhovory jsem realizovala v březnu 2021. Nejprve jsem je nahrála v androidovém programu Hlasový záznamník, následně jsem je přepsala pomocí programu Microsoft Word do písemné podoby.

„Transkripce se nazývá proces převodu mluveného projevu interview nebo skupinové diskuse do písemné podoby. Pro podrobné vyhodnocení je transkripce podmínkou. Je možné pak zdůrazňovat důležitá místa podtrháváním, opatřovat určitá místa komentářem na kraji stránky, nebo vytvářet seznamy a srovnávat jednotlivá místa v textu.“ (Hendl, 2005, s. 207).

Rozhovory se odehrávaly telefonickou formou pomocí mobilního telefonu nebo formou videohovoru pomocí programů Skype a Google Meet z důvodu pandemické situace v České republice. Všechny respondentky byly velmi vstřícné a ochotné.

Po důkladném pročtení přepsaných rozhovorů jsem začala s kódováním. Kódy jsem přiřazovala významově podobným jednotkám. Jednotkami byly slova i věty. Ze získaných kódů jsem následně vytvářela významově vyšší kategorie. Ke každé kategorii jsem vybrala pasáže rozhovorů, jež obsahovaly příslušné kódy, ty jsem následně vyhodnocovala.

Školní vzdělávací programy, které jsem podrobila obsahové analýze, jsem získala na webových stránkách lesních mateřských škol, se kterými jsem realizovala rozhovory.

V ŠVP jsem se zaměřila především na filozofii LMŠ.

6 VÝSLEDKY OTEVŘENÉHO KÓDOVÁNÍ

Přepsané rozhovory jsem rozdělila na jednotky, kterým jsem podle podobnosti přiřadila jména - kódy. Kódy představovaly slova, ale i věty nebo odstavce. Získané kódy jsem následně třídila do kategorií.

Kategorie, které mi vyplynuly pro otevřené kódování:

- Role LMŠ/LK
- Vznik
- Motiv založení
- Zájem o LMŠ/LK
- Spolupráce se ZŠ
- Předškolní příprava
- Financování
- RVP X realizace cílů a vizí
- Prostorové a provozní podmínky
- Výjimečnost LMŠ
- Pedagogové
- Nevýhody
- Stravování
- Děti se SVP

Kategorie „Role LMŠ/LK“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **role, příroda, vzdělávání, svoboda, alternativa, kontakt s přírodou, experimentování.**

V1: *Já si myslím, že všem lesním mateřským školám jde především o to, aby byly děti co nejvíce v přírodě. Přizpůsobujeme k tomu všechny činnosti.*

Z1: *Jako po takovém šíleném online roce, mi přijde, že jakoby v tom předškolním věku, je ten kontakt s tou přírodou úplně zásadní, to už se nedá nikdy ničím nahradit. Ty děti mají svobodu, můžou se nějak projevat, a i v tom lese jo, mají tak nějak víc prostoru než v té klasické třídě.*

Z2: *Co vnímám jako nejdůležitější v té roli, že ty děti zažijí přírodu ve všech těch fázích.*

A1: Je to plnohodnotná varianta, kterou si prostě rodič může vybrat pro své dítě v předškolním věku. Je to jedna z mnoha alternativ.

J1: Malý počet dětí a krásné prostředí přírody a samozřejmě potom je tam možnost toho, že ten program si uzpůsobujeme podle toho, jak to cítíme, že máme tu volnost.

L1: Děti v lesní mateřské škole jsou převážně venku a to přispívá k jejich rozvoji.

D2: Musí si odžít to, co ty děti vlastně potřebují, nějaké to běhání, experimentování, doopravdy zašpiní se, vyzkoušejí si opravdovou práci na zahradě kolem zvířat, příprava dřeva a to si myslím, že je hrozně důležitý.

AL1: Ten přístup k dětem je úplně jiný. Věnujeme se více dětem, protože jich máme méně. Pracují tam lidé, kteří nejsou unavení z povolání, takže mohou dát dětem mnohem více.

LE1: Je to jediné místo, kde ty děti jsou vzdělávány v každodenním kontaktu s přírodou.

E1: No role, já si myslím, že to je vlastně odpověď na poptávku, která je v dnešní době velká po alternativních školách...nejde ani tak o ten les, ale spíše o I ten přístup k dětem.

LU1: Za mě je to určitě alternativa k tomu hlavnímu proudu... tak je to nějaký jakoby vztah k přírodě a možná k tomu environmentálnímu vzdělávání.

N1: Je to i taková alternativa ke klasickému předškolnímu vzdělávání. Je to těm dětem zkrátka blízké. Děti si vytvoří k té přírodě vztah a ten vztah nezískají z pracovních listů, ale tím, že v té přírodě opravdu jsou.

M1: Bez přirozeného přírodního prostředí nemůže prostě duše dozrát do opravdu zralého dospělého věku.

M3: Ta role lesních mateřských škol je to, že chráníme dětství. Že nám přijde na hlavu postavené předsouvat ty školní povinnosti do toho předškolního věku, kdy ty motorický cviky, to bylo až součástí první třídy. Děti na to měly dostatek času, aby tu ruku rozpohybovaly.

Shrnutí: Respondentky se jednoznačně shodly, že hlavní role lesních mateřských škol je kontakt s přírodou a alternativní přístup k dětem. Děti mají možnost si vyzkoušet vše na vlastní kůži. Mohou projevit vlastní fantazii, kreativitu a tím se přirozeně rozvíjet.

Kategorie „Vznik“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **rejstřík, založení, začátek, zájem, školné, společenství lidí, příležitost.**

V4: *Založit LMŠ nebylo vůbec složité, byli jsme původně lesní klub. Lesní klub byl založen v roce 2015 a v roce 2017 se z nás stala LMŠ.*

J3: *Původně to byl lesní klub, sdružený při jezdecké škole. V době, kdy se začaly rozjíždět registrované lesní školky, tak paní L. došla k názoru, že využijeme té příležitosti, že si rodiče mohou odečítat školné z daní.*

Z6: *Září 2014 začínal první školní rok. Byl to extrémně náročný zážitek....V září 2017 už jsme byli v rejstříku.*

A4: *Od roku 2013 od června jsme byli lesní klub a v září 2018 jsme už fungovali jako školka....Všechno jsme tvořili od nuly a spoustu věcí, protože jsme nebyli v tom kování, jsme se museli sami naučit, načíst, zkontaktovat, lidi na ministerstvu, krajích, hygienách.*

AL2: *Od května 2018.*

AL4: *Hm, to je stále otázka. Ono to ovlivňuje mnoho faktorů a uvidí se, jestli nás ty okolnosti k tomu nasměrují nebo ne.*

L2: *My jsme zahájili provoz před šesti lety ale ne jako lesní mateřská škola ale jako lesní klub, protože v roce 2015 ještě ve školském zákoně lesní mateřské školy zařazené nebyly. Potom jsme vlastně změnili právní subjektivitu a od 1. září 2018 jsme rejstříková lesní mateřská škola.*

D4: *My už teď žijeme sedmým rokem. Tak v té době ještě nebyly lesní školky uzákoněny. Takže jsme vlastně byli lesní klub. Ale hned v první vlně jsme vstoupili do toho rejstříku.*

E3: *Ted'ka třetí rok.*

LE4: *V září 2016. Ted' jedeme vlastně pátý školní rok.*

LE2: *Zatím o tom neuvažujeme, protože jsou určité otázky, jako je např. očkování dětí. V současné době jsme jedni z mála, kde se ty děti mohou vzdělávat.*

LU3: *My jsme začínali ve školním roce 2012/2013. Takže teď už jsme devátý školní rok.... My jsme byli také v první vlně, nebo druhé.*

LU12: *Jo, určitě. My se chystáme aspoň tu jednu třídu převést do rejstříku, protože máme vytvořený i ŠVP.*

N2: *My jsme začínali v roce 2016. Teď je to pátý rok.... Uvažovali jsme nad vstupem do rejstříku, ale zatím jsme ve fázi, kdy to není úplně proveditelné.*

M5: *....dvanáctým rokem.... My jsme byli mezi prvními šesti, co jako vznikalo v republice.*

M8: *Vstup do rejstříku jsme samozřejmě zvažovali, ale to společenství lidí, které tam mám, je pro mě vážně jako svatá věc.*

Shrnutí: Dle výše uvedených odpovědí je zřejmé, že i v České republice mají LMŠ/LK dlouholetou tradici. Velká část lesních klubů se již přetransformovala na lesní mateřské školy. Další část klubů o tom intenzivně přemýšlí. Několik respondentek ale také uvedlo, že jsou spokojeni jako lesní klub.

Kategorie „Motiv založení“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **umístění vlastních dětí, odvaha, spolupráce maminek, motivace k založení,**

E2: *Myslím si, že jsme docela asi rarita, proč vlastně ta školka vznikla, protože většinou ty školky vznikají tak, že matky chtějí umístit své dítě. To není náš případ. Zakladatelka v té době děti ještě neměla. Její motivace byla prostě to, že chtěla vytvořit něco jako prospěšného, blízko k přírodě i k dětem, takže se rozhodla pro ten klub.*

LU5: *Chtěla jsem někam umístit své dítě. Byla jsem jakoby skautka. Ten styl mi byl blízký. O lesních školkách jsem se tehdy dozvěděla tak nějak asi v rádiu, že mě to zaujalo. Strašně se mi to líbilo a pro ty svoje děti jsem to chtěla. V okolí tady nic takového nebylo, tak jsem se o to začala tak nějak postupně zajímat a spojila jsem se ještě s jednou maminkou. Pak ještě se dvěma ženami, které zatím nebyly maminky, ale byly to skautky. Byly jsme čtyři, co jsme jakoby začínaly.*

N3: *Děti se dostaly do školkového věku a řešily jsme, jakou školku bychom pro ně chtěli. Tak jsme založili lesní klub.*

M1: *Sousedka mi přinesla pondělní Respekt, a tam jsem si přečetla první článek a bylo to pro mě úplně jako blesk z nebe, že lesní školky existují a tak mi běhal mráz po zádech, že jsem věděla, že udělám všechno pro to, aby něco takového tady vzniklo.*

LE12: *Syn měl tři roky, tak jsem hledala lesní školku, protože jsem věděla o konceptu lesních školek. Okolo mě se začala objevovat skupinka rodičů z širší rodiny a přátel. Začali jsme pořádát výlety. Z toho vlastně vznikl zárodek našeho klubu.*

AL5: *U mě, jako u zakladatelky, to bylo, že jsem hodně doma vzdělávala děti a to už byl takový přirozený krok, protože nikde v okolí, nebyla taková nabídka, jako bych si prostě představovala.*

D5: *Jo jo, pro naše děti, to bylo jako největší impuls a to co nás vlastně táhlo, vedlo.*

J3: *Paní L. chtěla mít u jezdecké školičky, kdy tam vlastně dělají kurzy pro děti a děti chodí na koně, tak chtěla mít i takový malý klubíček.*

Shrnutí: Respondentky jsou z velké části maminky, kterým je blízký kontakt s přírodou. Chtěly vlastním dětem dopřát jiný typ školky, a tak se samy pustily do založení. Zpočátku zakládaly jen lesní kluby, což je legislativně jednodušší varianta.

Kategorie „Zájem o LMŠ/LK“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **Kapacita, těžký začátek, předsudky ostatních, pomalý a postupný rozvoj, povědomí, propagace, naplněnost.**

V7: *Do povědomí se dostala naše LMŠ hned. Když jsme působili jako lesní klub, měli jsme zděné zázemí, proto byl zájem veliký.*

J6: *My jsme měli hnedka plno. My jsme měli dokonce převis dětí. Opravdu se nám sešly děti z celého okolí a z Brna dojížděly. Pomohl nám internet, takže webové stránky tenkrát. Inzerát jsme ani žádný nedávali. Ono se to tak nějak samo. Ta reklama z úst do úst je úplně nejlepší.*

V8: *Na stávajícím místě, jsme první rok strašně bojovali. Kapacita naplněná nebyla a hlavně vůbec nebyl zájem místních obyvatel.*

Z8: *Jakoby je to vlastně čím dál lepší. Ale je to tím, že se to stabilizuje. V tom roce, kdy jsme vstoupili do rejstříku, tak jsme snad museli už někoho odmítat, že už teďka je to spíš ve fázi, že ty děti odmítáme, že se tam nevezou prostě.*

A9: *Máme kapacitu naplněnou. Ze začátku, co se týká povědomí, tak to jsme se dostali podle mě velmi rychle. O tom, že fungujeme, se rozkřiklo rychle i propagace byla velká.*

L3: *Kapacitu máme naplněnou, ale způsob jakým vznikla naše lesní mateřská škola a mnohé další je ten, že ten rozvoj je postupný a jakoby organický.*

D6: *Trvalo to delší dobu, ale v podstatě ten během toho prvního školního roku se to rozjelo pěkně..*

E4: *Ze začátku bylo málo a postupně jak se o nás dozvíдалo více lidí, tak se nám to postupně plnilo.*

LU6: *... plná kapacita byla až tak ten třetí, čtvrtý rok. Ted' už máme pořadník. Ted' už musíme některé děti odmítat.*

N6: *Řekla bych že, že až ted' poslední rok, možná dva je takový pro nás v té obsazenosti zlomový... kdybychom měli třeba i jinou strategii propagace, tak že by to mohl být naplněno i rychleji.*

M7: *Samozřejmě že to trvalo. Ze začátku to tak byly jako děti našich kamarádek, které se postupně přidávali... Ted' ale naopak řešíme, že jsme si musely stanovit kritéria příjmu, protože máme mnohem větší zájem, než můžeme vzít.*

AL6: *No, tak je to postupný vývoj. To je zase další přirozenost, kterou je potřeba zkrátka zvládnout. Být hodně aktivní, protože být pasivní, tak to by se nikam nedostal. Takže je za tím hromada úsilí, hromada práce, hodně strávených hodin a probdělých nocí. Asi tak.*

LE5: *No, ze začátku jsme měli problém. Protože tím, že jsme trochu bokem od měst, tak těch rodičů není tolik. Až ted' vlastně druhý rok, máme naplněnou kapacitu. Ted' už je to ale naopak, ted' už musíme i odmítat rodiče.*

Shrnutí: V praxi je zájem o LMŠ/LK postupný a pomalejší, první rok bývá zpravidla nejhorší. Postupně se zájem zvyšuje a po několika letech musí lesní školky zpravidla i zájemce odmítat.

Kategorie „Spolupráce se ZŠ“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **malá spolupráce, alternativní školy, jiné prostředí, zpětná vazba.**

V9: *Často jsme podnikaly různé akce společně, navštěvovaly se, ale ted' to nejde, snažíme se jim přiblížit to školní prostředí.*

D15: *My máme založenou i lesní školu. Škola teď jede druhý školní rok. Takže spolupracujeme s touto školou.*

J2: *Se základní školou zatím nijak nespolupracujeme, ač bych teda ráda.*

LE7: *Spolupracujeme s MŠ, kterou máme v blízkosti, kterou máme víceméně i na to přezkušování. Spolupráce se ZŠ, třeba na nějakých programech, to ne.*

E9: *Ne, to vůbec ne.*

LU8: *Se základní školou nijak zvlášť nespolupracujeme. Protože od nás spousta dětí jde do státní školy, nebo tu je i hodně alternativních škol, nebo jsou děti v domácím vzdělávání.*

N9: *...přemýšleli jsme, že bychom našli nějakou sprátenou školku. Ale rodiče to většinou řeší individuálně.*

AL18: *Ne, nespolupracujeme.*

M3: *Je tady kousek výborná malotřídka. Máme navázanou spolupráci. Spousta dětí z naší lesní školky právě chodí na tuhle malotřídku.*

L12: *S určitou spoluprací jsme začali se základní školou, kterou máme nejbliže.*

A15: *V době Covidu nemáme bohužel nikde dveře otevřené, ale dříve to fungovalo. Zpětnou vazbu od rodičů ale máme, že to funguje, že je to super.*

Z20: *Chodíme do více škol, co je v okolí, protože děti potom chodí do škol různě. Jako funguje to dobře, přijde mi to dobrý.*

Shrnutí: Zhruba polovina LMŠ/LK spolupracuje se základní školou pravidelně kvůli přiblížení školního prostředí. Děti většinou jdou z LMŠ/LK právě do klasických základních škol (lesních škol je u nás momentálně stále minimum nebo volí jiné alternativní školy či domácí vzdělávání). V jednom případě má školka založenou i lesní školu. Děti si postupně zvykají na jejich prostředí a režim a mají možnost do lesní školy nastoupit. Druhá polovina LMŠ/LK, která nemá žádnou spolupráci se ZŠ, uvádí, že vše řeší individuálně s rodiči, protože ve velkých městech je velké množství škol a málokdy chodí všechny děti do stejné ZŠ. Je pak tedy na rodičích, aby si případnou spolupráci či seznámení řešili sami.

Kategorie „Předškolní příprava“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **příprava na školu, současné trendy, motorika, předsudky, program pro předškoláky, předškolní příprava, pracovní listy, výletní středy.**

V2: *Fungujeme úplně stejně jako běžné mateřské školy. Snažíme se je připravovat na školu apod. Fungujeme se současnými trendy.*

V15: *Ta předškolní výuka kdy pomocí klacíků a kamínků – matematika a barvy samozřejmě – listy že jo, nebo květiny, že se to dá všechno realizovat... venku v přírodě.*

Z1: *Děti se opravdu jako naučí všechno jo, jak si někdo myslí, že jemná motorika v lesní školce nehrozí... to prostě není pravda.*

A14: *My máme jako předškolní přípravu podle mě jako dobře uchopenou a dobře prokomunikovanou s rodiči.*

LE6: *My máme pravidelně, že i místo odpočinku formou jako pracovních listů, vlastně to co je jako běžný v klasických školkách. Ty děti jako fakt nemají problém s přechodem do běžných základek.*

J1: *My máme opravdu stanovená pevná pravidla, s dětmi pracujeme individuálně a opravdu se musí na tu práci soustředit... třeba při práci s předškoláky jsme začali dělat to, že si ty děti dělíme na dvě skupinky. Předškoláci můžou máknout, mají delší trasu, těžší úkoly.*

L12: *Máme zpracovaný program pro předškoláky. Tím, že máme pobyt venku, tak se to u nás dělá trochu odlišně.*

D16: *My hodně dbáme na tu předškolní přípravu. I tím, že spolupracujeme s tou naší školou a máme tam výbornou paní učitelku, která má i pedagogicko-psychologickou poradnu, tak nám hodně říká, v čem mají děti mezery, na čem bychom měly zapracovat.*

E8: *My jsme schopni ty děti připravovat na tu školní docházku.*

N10: *Větší jdou pracovat ať už formou pracovních listů, nebo pokusů a dalších aktivit. Ale tím, že je to provázané i do těch témat a tak, tak ty děti opravdu celý den nasávají, učí se a takové ty cílené věci... nácvik jemné motoriky, psaní, rozlišování hlásek atd., to pak děláme právě po tom odpočinku.*

M4: *Když se řekne pracovní listy, tak se mi otevírá kudla v kapse. Předškoláci mají možnost chodit na tzv. výletní středy. Máme širší rádius, jedeme třeba někam autobusem.... Po obědě vytáhneme cestovatelské deníky a kreslíme si tam, co jsme ten den zažili. Když se našla skupinka předškoláků, kteří chtěli podpořit ten rozvoj jemné motoriky, tak jsme vzali na milost knížku „Na návštěvě u malíře“.*

Shrnutí: Všechny LMŠ/LK se nějakým svým způsobem věnují předškolní přípravě. Některé instituce fungují v tomto směru jako klasické mateřské školy. Některé LMŠ/LK si podmínky rozvíjení těchto oblastí upravily podle svého a rozvíjejí děti prostřednictvím praktických aktivit nebo pomocí zážitků.

Kategorie „Financování“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **příspěvky, dotace, školkovné, podpora rodičů, finance, plný normativ.**

M8: *Nevyplácíme si nějaké velké komerční výplaty, protože každá pak děláme ještě něco jiného, abychom si toto mohly vlastně jako dovolit.*

V12...*dostáváme 100% příspěvku od MŠMT.*

E5: *Přemýšlíme o přechodu do rejstříku...Důvod jsou hlavně finance.*

Z11: *Dostanete normativ na dítě, což vy jako školka zřizovaná obcí, předpokládám, dostanete trošku v jiném poměru. My jsme zřizováni našim spolkem. My tu část co máte od zřizovatele, my máme ty příspěvku od těch rodičů.*

A7: *... my dostáváme jakoby dotace jen na „jednu ruku dítěte...“*

A8: *...to co nám přijde jako dotace, jako od kraje, tak to se všechno vlastně jakoby utopí v platech a nestačí to, takže je potřeba ještě vybrat peníze od rodičů a jde to do platů...*

D9: *Jo, máme 100% normativ, ale přece jenom pro ty soukromý školy je ten normativ nižší, než pro běžné školy.*

L4: *My jsme absolvovali kontrolu ČŠI...splňujeme požadavky, takže nám navýšili normativ na 100%.*

J8: *My teď už máme 100%, protože jsme prošli ČŠI. Dokládám poslední inspekční zprávu, právě tady k této žádosti, abychom dostali 100%... Protože máme nějaké nájmy a tak, takže žijeme ze školného od rodičů.*

Shrnutí: V otázce financování nejsou respondentky úplně se systémem spokojeny. Dostávají příspěvky na počet dětí. Jelikož ale lesní školky mají počet dětí nižší, příspěvky zpravidla pokryjí jen platy. Ostatní provozní náklady pak musí být hrazeny z příspěvků od rodičů. Některé respondentky mají však ještě jinou práci, tudíž neberou tuto práci jako hlavní výdělek, ale spíše jako příjemný bonus.

Kategorie „RVP × realizace cílů a vizí“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **ŠVP, předpisy, omezení, návod, kompetence.**

V14: *....nechávám to v kompetenci svých kolegyně... takže se jim to podařilo vlastně přetvořit k obrazu svému tak, aby jim to vyhovovalo, abychom to zvládali, myslím si, jako, že to mají udělané moc pěkně...*

Z14: *No tak, abych to řekla narovinu, nás nejvíce omezuje povinné očkování... my jsme si to prostě jako ušily pro sebe aby všechny ty náležitosti typu evaluace, jsme prostě udělaly tak, aby nám to vyhovovalo.*

A10: *Co se týče RVP PV tak to určitě ne, my jsme si vytvořili jako hezký ŠVP a myslím, že ty rámcově vzdělávací programy jsou prostě napsány tak, nebo prostě dávají takovou volnost a svobodu... co mi přijde jako z té ředitelské práce jako zbytečný nebo dvojitý, že se odevzdávají výkazy....že ty úřady spolu nekomunikují.*

J9: *Tohle si nemyslím, že by nás nějak svazovalo. Beru to spíš jako takové vodítko, jak to opravdu dělat, protože my musíme splňovat podmínky ministerstva školství,*

D10: *Jak jsem byla vždycky odpůrcem tady toho, tak je to opravdu dobře napsaný dokument. Podle toho vážně jedeme a máme podle toho vypracovaný ŠVP. A vlastně nám to vyhovuje.*

Shrnutí: Rámcový vzdělávací program je naštěstí velmi variabilní a rozsáhlý, tudíž podle něj mohou lesní školky tvořit svůj školní vzdělávací plán a zároveň naplnit svá kritéria a myšlenku lesních školek. Jen v jednom případě legislativa lesní školku svazuje – v povinnosti očkování dětí.

Kategorie „Prostorové a provozní podmínky“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **jurta, stavba, příroda, les, pozitivní energie, zázemí**

V15: *U nás lze fungovat jen pouze v jurtě, protože lesní školy nemohou fungovat v zastavěné budově. Do budoucna bych chtěla přeměnit trochu to zázemí...mobilhomy nebo dřevostavbu.*

Z13: *...naše chatka je docela stavba jako z laického pohledu, ale v katastru je současně vedená jako jiná stavba...my to máme docela luxusní jo, oproti jiným...*

Z15: *Musíme spíš postavit něco nového. Chata je krásná prvorepubliková, ale už je opravdu ve špatném stavu.*

N7: *To zázemí, to je domeček vlastně, který máme pronajatý. Máme dovedenou vodu, máme tam splachovací záchod, dokonce i sprchu.*

A12: *My máme vlastně jurtu a dva roky zpět jsme nechali zavést na pozemek vodu a kanalizaci, takže naše jurta stojí na takové jakoby vyvýšené terase. Pod terasou se ukrývá vlastně jakoby sociální zázemí, takže jsou tam normálně splachovací záchody, tekoucí voda, máme tam takovou jakoby mini denní místnost...*

J11: *Tady si myslím teda, že to máme také luxusní, i to hodnocení rodičů a lidí z okolí, co se tam byli podívat... Ono je tam taky hodně pozitivní energie a velké síly té přírody, že ono i to dělá samo o sobě, tím že jsme u těch koní, to je jako další bonus, jsme úplně bokem, v lese...Takže máme vlastně zázemí – ten dřevěný domeček, který je vytápěný elektřinou...pak tam máme jurtu...*

AL11: *Člověk by se chtěl dál nějak rozšiřovat... je to mnoho okolností, které ovlivní, jestli se to povede nebo ne.*

L5: *Tak v první řadě, vždycky je co zlepšovat, jak v pedagogice, tak v přístupu k dětem, zaměstnancům, k prostředí. My jsme nyní ve fázi, kdy se staráme o pořízení nového zázemí... Takový dřevěný přístřešek, abychom mohli zvětšit kapacitu.*

E6: *My jako zázemí máme pěknou chatu, na půl zděnou na půl roubenou a jsme za to rádi, že máme tohle zázemí... My si v zázemí prostě zatopíme, máme tam teplo, dost prostoru. Netrávíme tam moc času.*

LU9: *...máme krásné prostory. Od loňska jsme v jurtě...K té jurtě máme ještě pozemek, kde máme ještě postavenou dřevostavbu malou a takový hliněnoslaměný dům. Kde by mělo být zázemí i jako pro kuchyň a máme tam dovedenou elektřinu, odpady a tak. Klasické*

splachovací záchody, elektriku v jurtě a topení. V tom hliněném domě by měla být tedy kuchyň a jídelna zkolaudovaná.

LE8: *To zázemí je pro nás teď takový palčivý problém, my sídlíme ve skautském srubu... problémem jsou prázdniny, oni potřebují ty prostory využívat na tábory. Vlastně i prostorově, oni mají věkově odlišné děti, takže mají úplně jiné nároky na uspořádání prostoru, takže to je jedna z věcí, kterou teďka řešíme.*

M9: *My máme na lesní školky nadstandardní zázemí. My působíme v suterénu vily, která je nalepená přímo na 15km les, pastvinu a řeku.*

D11: *My máme jako úplně luxusní zázemí. My sdílíme klubovnu s pionýrským oddílem... Ta klubovna je velká. Má několik místností a součástí je velká přírodní zahrada a hřiště...Máme elektřinu, kanalizaci a vodu..*

Shrnutí: Respondentky moc hezky popsaly svá zázemí. Převážná část si zázemí přetvořila už k obrazu svému. Některé respondentky v současné době řeší nedostatky, které chtějí do budoucna změnit. Lesní školky mají buď jurtu, chatku nebo budovu, kde mají všechny podmínky pro pohodlné fungování (teplo, hygienické zázemí). Jurta/budova se nachází v přírodě, takže děti mají na dosah les, louku či rybník.

Kategorie „Výjimečnost LMŠ“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **příroda, komunita, spolupráce s rodiči, zázemí, přesah, exkluzivita**

Z16: *To co já vnímám jako výjimečnost je to, že jsme asi před čtyřmi lety začali v lese, kousek od té naší školky stavět jakoby kamenný labyrint, který je docela velký podle mě, 6,5 metru v průměru a uprostřed je strom, že je to jako srdce toho labyrintu a ty děti to stavěli s námi...*

A13: *...hygienické zázemí. Potom to dlouhodobé působení v regionu. Jsme velmi dobře dostupní městu, ale přitom jsme na kraji přírody a máme už jasně vyprofilovaný ten ŠVP a ten náš koncept.*

L8: *... pobyt dětí v přírodě.. autenticita. Že je tam jako specifická atmosféra, ta mimo jiné vychází z přístupu k dětem, i z toho že my máme ŠVP podle zásad Waldorské pedagogiky...*

L8: *A druhá věc, která je více společná ostatním lesním školám, ale každá ji naplňuje svým osobitým způsobem, je vlastně komunitní charakter té mateřské školy. U nás se*

rodiče podílí na chodu školky, diskutujeme s nimi, řešíme různé jako ne jen pedagogické věci, které se týkají jejich dětí, ale i provozní. Pomáhají nám formou brigád, formou organizování různých mimoškolních akcí. Rodiče jsou členy spolku, který je zřizovatelem MŠ. Už od počátku byli iniciátoři vzniku školky rodiče.

D14: Chováme zvířata. Máme dvě ovečky, jednoho králíka, jak bude tepleji, pořídíme ještě morčátka. Hodně se lišíme tím, že nejsme úplně nějaký extrém, že používáme zdravý selský rozum a že nejsme až tak úplně punkoví. Přemýšlíme prostě o tom, že ty děti žijí ve městě, v 21. Století a většina z nich půjde do normální základní školy. Takže abychom je připravili i na normální život. Sice s nějakým uvědoměním EKO a udržitelnost a podobně.

AL13: My máme v rámci pampelišky i EKO centrum, vedeme v rámci školky environmentální vzdělávání, dělám divadélka pro děti. Jak už jsem říkala, i ten osobnostní rozvoj... ale nejzásadnější je jak my s těmi dětmi komunikujeme, jak k nim přistupujeme.

LE1: Ta exkluzivita. Jako je to pořád taková sociální bublina, kde ty lidi a děti nejsou jako přes kopírák. Všichni mají doma zvířata apod.

LE9: Když přemýšlím nad našimi silnými stránkami, tak je to určitě to místo. A také určitě dobrá komunita těch rodičů.

E7: Dobré zázemí...pak to že jsme přímo v lese... Rodiče o tom mluví, že jsme sice alternativní školka, ale vnímají nás, že jako nejsme moc extrémní,,

LU14: ... jsme si to fakt jako vybudovali sami a je to jakoby naše.

LU17: Děti u nás, si mohou začít nějaké riziko, jako je např. práce s nožem, práce s ohněm, lezení na stromy. Chodí po mokřých kládách apod., což jsou potencionálně nebezpečné situace, ze kterých by učitelkám v klasické mateřské škole stávaly vlasy, ale my těm dětem to jakoby dovolíme, ale zároveň jsou jakoby v bezpečí někoho, toho pedagoga, který stanoví hranice.

N12: ...že jsme takoví jakoby semikomunitní, že stavíme na tom, že ta parta zakládajících lidí, že se vytvořila docela dobrá parta, pěkná komunita, scházíme se spolu dál. Jezdíme spolu na dovolené. Takže se snažíme o propojenost do těch sociálních vztahů. To je takhle třeba i přidaná hodnota...

M4: Na konci školního roku děláme z deníků výstavu. Grafička to přefotí, nazvěčuje.

M13: *...v jednoduchosti je krása. Tak my se to fakt snažíme žít. Jako já se snažím žít jednoduchost, co se týče prostě byrokracie a té kancelářské práce kolem, i když to dělám já. Snažím se to zjednodušit na maximum....Radostný, vzrušující, okouzlující, dobrodružný. Zároveň s přesahem ke kamarádům, k okolí.*

J6: *Je to dobrovolné, kdo nechce jít na koníka, nemusí. Občas toho poníka vzala k nám do školky, děti ho očistily, prošly se s ním po zahradě, povozily se bez sedla...*

V16: *Naše LMS připravuje druhým rokem přípravný kurz pro vlastně děti nebo zájemce, které by chtěli nastoupit v září k nám. ..pak nás mine to klasické září...děti znaly to prostředí.*

Shrnutí: Lesní školky jsou určitě výjimečné tím každodenním kontaktem s přírodou, na tom se shodly úplně všechny respondentky. Kladou důraz na environmentální výchovu a individuální přístup ke každému dítěti. Často podnikají i aktivity navíc jako např, jezdecký kroužek, výstavy, divadélka.

Kategorie „Pedagogové“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **spolupráce, tým, kamarádství, nekvalifikovanost, hvězdný tým, kvalifikovanost.**

M8: *Já mám sedmičlenný tým a v podstatě vstoupit do rejstříku bych mohla jen s jedním průvodcem... za tento hvězdný tým dám opravdu ruku do ohně – jak se staví k přírodě, jak se staví k dětem...Jsou to opravdoví lidi, které já chci, aby byli k dispozici dětem.*

J6: *...spolupráce s kolegyní je výborná.*

N4: *Byl by to problém, protože vlastně i ředitel musí mít určitou kvalifikaci.*

LU5: *A já říkám,že jsem měla velké štěstí na ten tým...u nás to tak nějak jakoby pokračovalo a řekly jsme si, že chceme jít dál, že se chceme profesionalizovat..*

Z17: *Myslím si, že probíhá vše bez problémů. Máme od toho roku 2017, co jsme vstoupili do rejstříku stabilní tým. A nejsou žádné problémy.*

A18: *Máme stabilní tým.*

V18: *...myslím si že holky učitelky, jako že si rozumí a že mezi sebou spolupracují, že oni se vlastně střídají, že se společně vidíváme jen na pedagogických radách a ehm, myslím si že to funguje dobře.*

V19: *Máme vzdělanou učitelku...to prostě je pedagog na svém místě s dvacetiletou praxí, jsem za ní vděčná a myslím si, že dělá maximum...*

LE2: *My teď máme většinu kvalifikovaných pedagogů...*

AL16: *My se střídáme. Nemůžou tam pracovat lidé, kteří jsou unavení. Nelze, aby tam byl člověk každý den. Každého by to zlikvidovalo. Celkem nás tam působí 5.*

Shrnutí: V odpovědích se nenašel žádný problém, co se spolupráce pedagogů týče. Ba naopak, paní učitelky jsou často i kamarádky, které spolu tráví i volný čas. Pedagogický tým je stabilní, a to je naprosto v pořádku. Jediný problém je v kvalifikovanosti v lesních klubech.

Kategorie „Nevýhody“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **jiný typ výuky, vzdálenost, legislativa, financování, špína,**

V19: *Ne já nevnímám.*

Z18: *Asi největší nevýhoda a na tom se docela snažíme pracovat je prostě, že ty děti co jdou od nás do klasické školy, tak prostě neumějí sedět v lavici a nechtějí ani.*

A14: *Obecně ano, protože si myslím, že jsou lesní školky často osočovány z toho, že na tu školu děti nepřipraví dostatečně. Na základní školu dobrá lesní mateřská škola určitě připraví, může být ale problém, že tam dítě narazí na nějaké starý struktury a tam by pak mohl nastat nějaký nepochopení nebo komunikační konflikt.*

J10: *Co já bych osobně zrušila a co mně opravdu vadí a prudí, je neustále vyplňování různých hodnocení, hospitačních záznamů, statistik.*

J14: *Když to vezmu na naši školku, tak tam žádnou výhodu nevidím.*

L11: *Je nás málo, rodiče si nemůžou vybírat školku v místě bydliště, ale musí dojíždět z delší vzdálenosti.*

D18: *Jen vnímám, že děti z lesních školek mají slabší grafomotoriku.*

AL14: *Má to tolik plusů, že i kdyby tam byla nějaká nevýhoda, tak je absolutně zanedbatelná.*

LE11: *Z pohledu pedagoga a koordinátora určitě to, že je to náročný. Oproti běžné školce totiž neděláte jen pedagoga, ale i topiče, uklízečku, spoustu vedlejších činností. Takže je to fyzicky náročné. Určitě i ta dostupnost, protože jsme na odlehlém místě. Protože často se nám ozvou zajímaví pedagogové, ale tím že nemají auto, tak přes veřejnou dopravu se tam vůbec nedostanete. Dále pak i finance, i ta provozní doba, protože je jiná, kratší než v běžných MŠ. Takže většinou máme právě maminky, které jsou pořád doma s mladším sourozencem. Protože jeden z té rodiny musí být dostupný pro to vození právě.*

E13: *Lesní kluby mají nevýhodu v tom, že nejsou legislativně ukotvený. Jinak no, asi to, ničení praček blátem...*

LU16: *Určitě ta cena, protože třeba lesní kluby nejsou vůbec dotované... Pro některé rodiče může být i nevýhoda, že více řeší špinavé oblečení... Jo a ještě možná taky vzdálenost, protože lesní školku v centru města nikdy neuděláte.*

N13: *Je tu spousta práce s tím spojená. Legislativa atd... Potom také určitě to financování, že je to závislé na placení členských příspěvků od rodičů...*

M15: *Možná jako jediný handicap vnímám, že je málo pokračovacích škol.*

Shrnutí: Jen tři respondentky neuvedly žádnou nevýhodu. Velké nevýhody vidí dotazované v legislativě – náročné podmínky, hodně administrativy, složité financování, málo pokračovacích škol. Ostatní nevýhody bychom považovali jen za drobnosti – špinavé oblečení, delší vzdálenost. Jedna dotazovaná uvedla, že děti z lesních školek mívají slabší grafomotoriku.

Kategorie „Stravování“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **výdejna, dovoz jídla, spolupráce s rodiči, financování stravy, specifické požadavky**

V10: *My po celou dobu spolupracujeme se Základní školou v obci, která nám zajišťuje obědy. Paní nám obědy přiveze a pak také přepravní nádoby odvoze. Hygiena byla u nás velmi spokojená s tímto řešením a nebyl žádný problém.*

Z10: *My třeba výdejnu nemáme doteď jo. Protože my nemáme ani školní stravování... kdyby někdo to jídlo, trval na zajištění školního stravování, tak můžeme oslovit, nebo máme smlouvu s místní mateřskou školou, která má kuchyň, že by vařila tomu dítěti, ale všechny rodiče se toho vzdali a řekli, že si to zajistí sami.*

A11: *U nás je to řešeno tak, že školní stravování neposkytujeme, rodiče se ho vzdali dohodou. A objednávají jídlo pro své děti sami, ze zdravé jídelny nedaleko, která dováží ráno, přesnídávký a s obědem přiveze odpolední svačinu. Ovšem je to malá jídelna, která nezvládá si počítat ten spotřební koš a nemá na to personál, aby se tím zabýval, nemá peníze na nákup toho programu, který by to počítal, stejně tak je to i z naší strany. My na to také nemáme peníze. Takže jsme mimo školní stravování a rodiče nosí do školky ráno čisté jídlonosiče, do kterých to jídlo těm dětem vlastně dáváme...doufám, že od příštího školního roku budeme mít výdejnu, i když nebudeme mít školní stravování, takže na ni nebudeme dostávat peníze, ale budeme moci dětem servírovat jídlo na běžný stolní nádobí a ve školce ho budeme umývat a zbavíme se té manipulace s těmi šílenými jídlonosiči, která nám zabere vždycky půlku oběda.*

J12: *...odebíráme jídlo z restaurace. Oni luxusně vaří, to je zdravá strava, oni vaří netradičně, používají zdravé doplňky, koření. Ale bohužel to není dotovaná strava.*

L6: *...máme jídlo zajištěné pro děti formou cateringu.*

D13: *My máme cateringovou firmu, která nám vozí vlastně obědy a odpolední svačiny. Dopolední si děti nosí z domu. Rádi bychom se zaregistrovali jako výdejna.*

AL8: *Svačinky si nosí děti svoje, z domu a obědy bereme ze státní mateřské školy.*

AL9: *My nejsme nějaká třeba vegani, takže problém nemáme...*

LE3: *Máme rodiče, kteří mají různé specifické požadavky i na stravování. Takže v současné době to máme ošetřeno tak, že my to stravování neposkytujeme, je to soukromou aktivitou rodičů. Oni tu stravu vlastně zajišťují. Takže ze strany školky to vůbec neprobíhá.*

E11: *...jsme měli firmu, která nám zajišťovala obědy. To jsme zrušily, bylo to náročné to dojíždění....máme vytvořený tzv. polévkový tým...*

E14: *...máme tam normálně nádobí. To je právě taky jedna ta výhoda, že my tam máme kuchyňku. Takže jídlo normálně dostanou do talíře se lžící. U stolu si to normálně kultivovaně sní a odnesou si pak po sobě talíř. A provozní to tam pak umyje.*

LU10: *Stravování nám vozí základní a mateřská škola, která je cca 10 km od toho našeho zázemí. My máme paní, kterou zaměstnáváme a ona nám rozváží na obě místa ty obědy a odpolední svačinky. Dopolední svačinky si řeší rodiče.*

LU11: *Ta škola, od které bereme jídlo, je v projektu Skutečně zdravá strava. Za nás, co se týče poměr cena/kvalita, tak my jsme spokojeni.*

N8: *My máme firmu, která nám jídlo dováží. Tahle firma umožňuje i třeba co se vegetariánské stravy týče. Takže v tomhle je to fajn.*

M11: *My jsme se ze začátku snažili to dělat jako čistě, že jsme brali ze školní jídelny, ale pak jsme jenom dětem museli čím dál tím víc držet jako palce, aby se toho aspoň dotkly. A když to pak fakt jako nejedly, tak jsme si řekly, že takhle to dál nejde, že ty děti fakt potřebují dobrý, teplý jídlo. Že nejde, abychom to my vozily a oni to nejedli. Tak jsme se prostě domluvily, že vlastně my to máme udělaný tak, že ten průvodce, vždycky jeden za ten den je prostě nějaký hlavní průvodce, který má ten den na starosti a ten si zařizuje i to, aby byl oběd. Děláme to tak, že oslovujeme ty rodiče, kteří ten den, tam mají ty děti a je to prostě na lidské domluvě, že se někdo přihlásí.*

Shrnutí: Otázka stravování se ukázala jako velké a složité téma. Jednak je založení vlastní kuchyně složité legislativně a jednak ze strany rodičů a dětí jsou velké požadavky (zdravá strava, vegetariánská strava, diety, finance atd.) Hodně rodičů tedy stravování řeší po svém. Některé školky si nechávají jídlo vozit. Výhodou je alespoň vlastní výdejna, kdy mohou paní učitelky dát dětem jídlo na talíř. Pokud školka nemá ani výdejnu, řeší donášku v jídlonosičích.

Kategorie „LMS a děti se speciálně vzdělávacími potřebami“

Pro tuto kategorii jsou charakterizující kódy: **asistence, podmínky, individualita, potřeby, omezení**

V17: *Minulý rok jsme měli chlapečka s PAS, který docházel dvakrát týdně i se svoji asistentkou.*

Z1: *Máme zkušenost, teďka už druhou jako s integrací dítěte s IVP. Teď máme chlapečka s Downovým syndromem... pro něho je to zásadní nebo vlastně jediná možnost se zapojit do nějakého dětského kolektivu, být s těmi dětmi venku.*

A17: *Neumím si představit typ dítěte, který by tam nezvládl fungovat, ale jsou děti, kteří potřebují asistenci.*

J13: *Žádnou takovou zkušenost nemáme. Dovedu si představit práci i s těmito dětmi, ale ne s tělesně postiženými.*

L9: Záleží na konkrétních podmínkách mateřské školy. Může se stát, že dítě s nějakým handicapem, by nemohlo být v LMS. Např. na vozíčku, kvůli špatnému terénu... Jsou některé děti, které mají speciální potřeby a ty musí být naplněné. Pokud to ta školka nemůže z nějakého důvodu zajistit, neměla by si na něco hrát a prostě to dítě nepřijmout.

D17: Ted' máme ve školce autistického chlapečka a myslím si, že pro toho taky není úplně vhodný. Protože přeci jenom oni potřebují ten řád a strukturu, kterou my sice nějakým způsobem máme, ale i tak to není to, co by mu přesně vyhovovalo. Měli jsme i chlapečka sluchově postiženého, ale ten pak také přešel do specializované školky. Myslím si, že těmto dětem nedokáže dát to, co potřebují.

A12: Já si myslím, že tam nejsou žádná omezení, pro které by vhodné nebyly. Není omezení v klasických běžných školkách. Nevidím důvod, proč by mělo být nějaké omezení tady.

LE10: Zatím s tím nemáme zkušenost. Přiznám se ale, že bych to docela dost zvažovala, protože už jenom kvůli tomu, že nemáme v týmu žádného speciálního pedagoga. Nejsem si úplně jistá, jestli jsme schopni to dítě nějak adekvátně podporovat.

LU15: Určitě to záleží na tom týmu a na té školce samotné, jak s tím umí pracovat. Jedna věc je, že ta skupinka dětí určitě unese jakoby jedno nebo dvě děti s IVP. Obecně si myslím, že to není problém, protože je tam výhoda, že těch dětí je tam méně. Ale myslím si, že ten les může být pro ty děti mnohem uklidňující, protože je tam více prostoru.

N11: Myslím si, že by to určitě chtělo více personálu, nějakého asistenta, nebo prostě dalšího člověka k ruce, aby to mohlo klapat.

E10: Myslím si, že velká část dětí je schopná docházet a zvládnout to, ale s asistentem.

M14: ...my se předem nikomu nebráníme. Na druhou stranu, všem rodičům na začátku narovinu říkáme, že pokud to dítě potřebuje k sobě jako asistenci jedna ku jedné, tak na to nejsme připraveni...

Shrnutí: Otázka, na kterou nelze jednoznačně odpovědět. Vždy záleží na konkrétních podmínkách školky a na daném dítěti. Několik respondentek se shodlo, že je vždy dobré mít k dítěti se speciálně vzdělávacími potřebami asistenta. Většina však zatím osobní zkušenost nemá.

7 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Hlavní výzkumná otázka zní: Jaká je role lesních mateřských škol a lesních klubů v předškolním vzdělávání?

Respondentky nejčastěji uvedly, že jde především o pobyt v přírodě, vytvoření vztahu dítěte k přírodě a k environmentálnímu vzdělávání. Považují se jako alternativní součást, rozšíření klasického předškolního vzdělávání. Díky tomu, že byly lesní mateřské školy zapsány v roce 2016 do školského zákona, nejsou v současnosti lesní mateřské školy jen okrajovou, menšinovou záležitostí v předškolním vzdělávání. Podstatným rozdílem, který je jednou z rolí lesních mateřských škol/lesních klubů je právě přístup k dětem. Pedagogové se mohou dětem více věnovat individuálně a podpořit tak jejich osobnostní rozvoj a to i díky nižšího počtu dětí ve skupině. I přes velký rozvoj tohoto alternativního směru v posledních letech, se respondentky stále cítí jako okrajová záležitost, na kterou ještě velká část populace nahlíží s mnohými předsudky.

Díličí výzkumné otázky

DVO 1 Liší se lesní mateřské školy/lesní kluby od klasických mateřských škol?

Kromě jasného rozdílu, kterým je právě pobyt v přírodě, respondentek uvedla, že se obsáhle věnují předškolní přípravě nejstarších dětí. Velká část lesních mateřských škol se také nepovažuje za extrémní alternativu a snaží se fungovat se současnými trendy ve vzdělávání.

DVO 2 Je vhodná lesní mateřská /lesní klub pro všechny děti?

Ve většině případů z dotazovaných, zastávají respondentky názor, že lesní mateřské školy/lesní kluby jsou vhodné pro všechny děti a to dokonce i pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Jen několik z dotazovaných uvedlo, že pro některé typy dětí, tento typ vzdělávání není. Jde o děti, které nejsou úplně tak expresivní, mají rádi svůj klid, čistotu a nejsou tzv. outdoorové typy.

DVO 3 Je spolupráce rodičů v lesních mateřských školách/lesních klubech lepší než v klasické mateřské škole?

Všechny respondentky vidí spolupráci s rodiči jako jednu z klíčových vlastností, na které si zakládají. Všechny dotazované LMŠ/LK si potrpí na tzv. komunitní charakter. S rodiči se stýkají i mimoškolně a vznikají tak často pevné přátelské vztahy. Často se rodiče vrací s dětmi na akce pořádané LMŠ/LK i přesto, že už jejich děti navštěvují ZŠ. Co se týká

spolupráce rodičů s klasickou mateřskou školou, myslím si, že většina MŠ, má na čem pracovat.

DVO 4 Je rozvoj lesních mateřských škol hodně ovlivňován legislativou?

Určitě ano, ze získaných odpovědí je znát, že polovina respondentek, které legislativně fungují jen jako lesní kluby, odrazuje přechod na LMŠ právě rozsáhlá legislativa a také problém s kvalifikovaností jejich pedagogů, proto často zůstávají v „ilegalitě“. Druhá polovina respondentek z LMŠ uvedla, že je legislativa také hodně odrazovala, ale díky možnosti dostávat dotace a tak snížit školné a tím pomoci rodičům je přemluvila. Pokud vzniká nová organizace, většinou je to právě formou lesního klubu a až později zřizovatelé řeší otázku, zda vstoupit do rejstříku škol a školských zařízení. Velkým problémem, který neustále řeší LMŠ/LK je také stravování, protože to dlouhou dobu nebylo ukotveno v zákoně, proto jej museli řešit různými formami.

8 VÝSLEDKY ANALÝZY ŠKOLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ

V této kapitole se zabývám analýzou 6 ŠVP. Konkrétně jde o čtyři lesní mateřské školy z Jihomoravského kraje, jednu LMŠ z Olomouckého kraje a jednu LMŠ ze Středočeského kraje.

Z důvodu anonymity neuvádím přesný název předškolního zařízení. Jednotlivá zařízení jsou pojmenována pomocí čísel.

8.1 Lesní mateřská škola 1

LMŠ 1 škola upřednostňuje ručně vyráběné hračky z přírodních materiálů. Všechny hračky jsou umístěny tak, aby se děti snadno orientovaly a byla tak podpořena samostatnost při jejich hledání. V celé školce se nenachází žádná audiovizuální technika. Na pozemku se nachází školní zahrada s pískovišti, houpačkami, bosonohou stezkou, s přístřeškem s pecí na chleba a se zahrádkou pro pěstění plodin.

Důraz je kladen na vzájemnou důvěru, toleranci, ohleduplnost, zdvořilost, solidaritu, vzájemnou pomoc a podporu. Děti společně s učiteli tvoří pravidla, důležitý je vzor dospělých. Třída je smíšená, a tak se mladší mohou učit od starších. Nově přichozí děti se mohou adaptovat za přítomnosti rodičů. Pedagogický styl odpovídá intuitivní pedagogice. Děti mají dostatek příležitostí zažívat dobrodružství v přírodě. Učitelé ctí hodnoty – bezpečí, dobré mezilidské vztahy, pravdu, svobodu, odpovědnost.

V celkové koncepci je velmi důležitá důvěra mezi rodiči, dětmi a pedagogickými pracovníky. Rodiče se přímo podílí na chodu mateřské školy – mají možnost spoluvytvářet prostředí kolem školy, účastnit se slavností, narozeninových oslav, výletů apod.

ŠVP je rozdělen na integrované bloky:

- Období dozrávání
- Období světla
- Období probouzení
- Období Slunce

LMŠ pořádá různé akce a slavnosti např.:

Podzimní a Michaelská slavnost – v přírodě vrcholí sklizeň. Symbolem tohoto období je archanděl Michael bojující s drakem.

Svatomartinská slavnost – příprava na svátek svatého Martina, který působí jako symbol hluboké spoluúčasti na lidském utrpení, svým pláštěm dokáže ochránit lid před zimou.

Adventní slavnost – tvoří se na zemi spirála z větvíček, děti ji pak procházejí a ve středu zapálí svíčku, která navodí pocit ztišení a cestu do vlastního nitra.

Tříkrálová slavnost a Hromnice – období doznívání vánočního času. Děti slévají zbytky svíček do jedné velké, která působí jako symbol na dalších akcích.

Masopust – vládu nad Zemí opět přebírá Slunce, s tím je spojeno spousta proměn v přírodě. V MŠ Masopust probíhá jako slavnost dobrého jídla, venkovních her a radovánek, pohybu, činnostnosti a čistoty.

Velikonoční slavnost – symbolem je velikonoční zajíc – symbol čistoty, skromnosti, altruismu, pokory, čistoty a překonání vlastního pokušení. V kalendáři se objevuje svátek svatého Jiří, který zabil zlou saň, pečou se mazance, pletou pomlázky, sází se semínka, otloukají píšťaličky, vynáší se smrtka. Děti mohou poslouchat pohádky o životní síle odhodlání, odpuštění a obětování.

Semínková slavnost – děti vyráží do přírody pozorovat probouzející se přírodu, zpívají písničky o sluníčku.

Studánková slavnost – lidé přichází vyčistit jeden z otvorů, aby mohla proudit síla ven. Strážcem je pro děti víla ze studánky.

Svatojánská slavnost – období největšího výdechu Země. Děti sbírají byliny do svatojánské kytice.

Pasování předškoláků – na této důležité cestě jsou děti doprovázeny rodiči a učiteli.

Děti mohou zažívat dobrodružství po celý rok venku. Učí se respektu ke každé osobě, pedagogové dbají o celostní rozvoj dětí, jejich jistoty upevňují tak, aby se mohly stát všestranně schopnými a odolnými osobnostmi.

Vzdělávací program je inspirován Lesní, Montessori a Waldorfskou pedagogikou a ekologickou výchovou. Pedagogové se orientují na osobnost dítěte, zdůrazňují individuální přístup, integrované učení, podporu samostatnosti dítěte a partnerský přístup.

8.2 Lesní mateřská škola 2

Vzdělávání probíhá v okolí chaty. Vnitřní prostory slouží hlavně k odpočinku. Děti používají hodně přírodní materiály, didaktické prvky bývají často vyráběny společně s rodiči.

Lesní škola vznikla právě díky silné komunitě rodičů. Aktivní zapojení rodičů je zde tedy velice vítáno. Rodiče se mohou zapojit při tvorbě programu, v péči o prostory školy, v zajišťování pomůcek a materiálů. Škola vydává měsíční zpravodaj a webové stránky jsou průběžně aktualizovány. Pracovníci školy se pravidelně s rodiči setkávají při slavnostech, třídních schůzkách nebo na konzultacích.

Příroda pomáhá dětem i dospělým naslouchat vlastnímu rytmu, potřebám a uplatňovat svobodnou vůli v souladu s respektováním pravidel skupiny i přírody. Pravidla jsou jasně daná, a tak pomáhají zajistit pohodu a bezpečí všech. Tím je podporován i rozvoj demokratických hodnot a občanské angažovanosti. Dojde-li k nějaké nové situaci nebo konfliktu, jsou všechny děti přizvány k diskuzi. Cílem je pak najít řešení dané situace.

Motto této LMŠ je: Rosteme spolu v lese – vše co roste, potřebuje svůj čas a vhodné prostředí. Děti nejsou výjimkou, a tak se dbá na jejich potřeby, klid, pravidelnost a dostatek času. Pedagožky mají víru v děti – pomáhají jim odkrýt a vyleštit jejich drahokamy.

Prostředí LMŠ má jedno významné specifikum – proměnlivost. Děti se od dospělých učí přirozenou nápodobou. Během roku vznikají spontánně nové projekty, děti se spolupodílí na jejich vytváření. Škola vypracovala 4 integrované bloky, které vychází ze střídání ročního období:

- Jak Jelínek obdivoval krásy podzimu
- Jak Jelínek přečkal zimu
- Jak se Jelínek radoval z příchodu jara
- Jak si Jelínek užíval léto

Vzdělávací obsah je rozvíjen v Ročním tematickém plánu, který je rozdělen do jednotlivých měsíců a je postaven na prožitku.

Škola pořádá v průběhu roku mnoho akcí, zejména slavností, které jsou otevřené všem dětem zapsaným v LMŠ. Malá část slavností je otevřena i veřejnosti. V průběhu roku se konají tematické dny otevřených dveří.

Při vzdělávání jsou plně respektovány individuální potřeby dítěte. Škola razí heslo “nerušit“. Důležitá je vlastní aktivita dítěte a smysluplnost toho, co škola nabízí. Hojně se využívá projektové učení. Jsou uplatňovány aktivity řízené i spontánní. Škola má vypracovány standardy kvality práce.

8.3 Lesní mateřská škola 3

LMS využívá venkovní prostory, které mají rozlohu téměř 5500 m². V části zahrady mají děti záhony, kompost a chovatelskou část s morčaty, králíky a ovečkami. Dále smyslový chodníček, ohniště, týpí, pergolu, hřiště, pískoviště s kuchyňkou. Pevným zázemím je klubovna, kde jsou k dispozici 2 učebny, 2 odpočinkové místnosti, kuchyňka, šatna a umývárna.

Skupina dětí je věkově smíšená. Děti společně s pedagogy vymýšlejí svá pravidla. Při výchově a vzdělávání jsou uplatňovány alternativní pedagogické přístupy. Nově přichodící děti mají možnost společně s rodiči před nástupem využít návštěvní den. V adaptační fázi má škola vytyčený čas, kdy mohou být rodiče s dětmi – každý den od 8:00 do 9:00 a od 15:30 do 16:00. Mezitím je prostor pouze pro děti.

Smyslem této LMS je vytvořit komunitu dětí a rodičů. Rodiče se mohou podílet na chodu školky, kdykoliv mohou po předchozí domluvě nahlédnout do výchovně-vzdělávacího procesu. Vždy po ukončení společné akce je prostor pro komunitní kruh rodičů a pedagogů.

Vzdělávací obsah je rozdělen do čtyř integrovaných celků – škola se inspirovala příběhem Malého prince. Okruhy jsou otevřené, a tak se průběžně dotváří:

- Liščí svět
- Svátky a slavnosti
- Roční období v přírodě a ve městě
- Svět lidí

Škola pořádá mimo akcí pro děti i akce pro rodiče – workshopy, kurzy (např. kurz keramiky), přednášky nebo besedy.

Škola vychází z principů lesní a přírodní pedagogiky, klade důraz na udržitelný rozvoj a environmentální témata. Hlavní myšlenkou je trávit s dětmi čas venku v každém ročním období a za každého počasí, rozvíjet u dětí všechny jejich smysly pod širým nebem – příroda je přece nejlepší učitelka, děti se v ní mohou cítit radostně a spokojeně., mohou se spontánně projevovat a zaměstnávat přirozeným dětským způsobem.

Škola používá široké spektrum vzdělávacích metod – metody slovní, názorně demonstrační, praktické, aktivizující a prožitkové. Je kladen velký důraz na prostor pro spontánní činnost dětí. Pedagogové uplatňují formy frontální, skupinové, kooperativní i individuální výuky.

8.4 Lesní mateřská škola 4

Areál MŠ má přírodní charakter. Upravením terénu vznikly hrací a sáňkovací kopce, pískoviště i travnaté plochy. Byly založeny květinové a zeleninové záhony, biotop s jezírkem a vysazeny okrasné a ovocné stromy a keře. Zázemí poskytuje jurta a maringotka. Záměrně nikde není zavedena elektřina, děti se tak ve školce nesetkají s elektronickými technologiemi. Věcné vybavení slouží k pobytu v přírodě, je průběžně obměňováno na základě ročního období, činností a potřeb dětí. Cílem je nezahlcovat děti přílišným množstvím, ale poznávat skutečnosti do hloubky.

V MŠ je vytvářeno takové prostředí, v kterém se děti cítí jistě a bezpečně, je jim kdykoliv poskytována ochrana a zpětná vazba. Pedagogové souzní s individualitou každého dítěte. Děti mají volnost, avšak s pravidly společného soužití, rytmem a řádem. Průvodci jsou dětem příkladem. Děti se spolupodílí na utváření pravidel i programu.

LMŠ vznikla za významného přispění rodičů. Všichni mají zájem o to, aby výchova ve školce probíhala v harmonii, rodiče jsou vždy před přijetím seznámeni s filozofií školky, počítá se s jejich aktivní účastí v chodu školky. Zřizovatel školky má zřízené také rodinné centrum. Průvodci a rodiče jsou v každodenním kontaktu. Alespoň jednou ročně se konají hromadné třídní schůzky.

Akce LMŠ jsou v souladu se vzdělávacím obsahem. Na akcích se mohou aktivně podílet rodiče dětí.

Vzdělávání probíhá ve čtyřech integrovaných blocích, kterými jsou roční období. Záměrem je prožitek kvalit, které jsou spojené s jednotlivými ročními obdobími. Rytmičká část zahrnuje ranní kruh, vyprávění pohádek, zpívání, hraní pohádek, pohyb v lese, sebeobslužné činnosti a pomoc, práce na zahradě, umění a řemeslo.

Motto této LMŠ: Za každého počasí venku. Oporu a vodítko nacházejí průvodci ve waldorfské pedagogice.

Waldorfská pedagogika využívá proces integrovaného vzdělávání. Učitelé znají vývojové zákonitosti dětí a rozvíjí je. Učitel je dítěti vzorem, používají metody slovní, názorné a praktické. Metody přináší dětem citový prožitek, který usnadňuje učení. Učitelky pracují s kolektivem, ale jsou si zároveň vědomy nutnosti individuálního přístupu.

8.5 Lesní mateřská škola 5

Tato LMS sídlí v zateplené jurtě s vytápěnými finskými kamny, které slouží převážně k poobědovým relaxačním činnostem. Děti mají k dispozici rozmanité pomůcky k tvoření, knihy, dřevěné stavebnice nebo společenské hry. Hraček je v jurtě minimum. Děti většinu času tráví pod širým nebem, na zahradě se nachází terasa s pískovištěm, ohniště, provazové houpačky, záhony a zastřešená část zahrady určená pro tvoření a stravování.

Pro školku je prioritní, aby děti zažívaly pocit bezpečí a přijetí. To zajistí pomocí dodržování životosprávy, individuálním přístupem a péčí za poskytnutí dostatku času. Důležité místo v denním rytmu je volná hra, kterou děti potřebují. Seznamují se s přírodními zákony, učí se vzájemné spolupráci, rozvíjejí pozorovací schopnosti a poznání.

Rodiče se svou účastí a aktivitou sami přímo podílejí na atmosféře školky. Pomáhají při rozvoji a zvelebování zázemí, spolupracují při přípravě slavností a akcí, mohou se zapojit do přednášek nebo dílenských prací. Učitelé s rodiči komunikují otevřeně a hlavně osobně. Zároveň je chráněno soukromí rodiny, školka tak působí jako doplněk rodinné výchovy.

Filozofie školky vychází z motta "Svět je dobrý". Školka se nachází uprostřed nádherné přírody, a tak pedagogická profilace vychází z principů lesních mateřských škol a EVVO. K dětem je přístupováno vždy individuálně a učitelé respektují jejich jinakost. Učitelé se řídí pedagogickými zásadami, podporují přirozenou zvědavost dětí, vychází vstříc různým druhům osobnosti, rozvíjí fantazii, podporují spolupráci a ne soutěživost. Využívají metody prožitkového učení hrou a činnostmi dětí. Dítě se učí na základě prožitků. Své nezastupitelné místo má ve školce volná hra.

Vzdělávací nabídka je rozdělena do tematických celků, obsah vychází z cyklu roku. Každé období nabývá své podoby prostřednictvím rituálů, písní, básniček, říkadel, pohybových dramatických cvičení.

Tematické celky mají názvy:

- Michaelské období
- Stromy a kořeny
- Martinské období,
- Advent,
- Tříkrálové období,

- Masopustní období,
- Probuzení Země,
- Podlétí a začátek léta

Dle těchto období jsou v LMŠ pořádány i různé akce.

8.6 Lesní mateřská škola 6

Pro tuto LMŠ poskytuje kryté a vytápěné zázemí jurta a vytápěná mobilní chatka s letní zastřešenou terasou. Zázemí se nachází v oplocené školní zahradě s lanovou dráhou, pískovým brouzdalištěm, dětským dřevěným domečkem, zahrádkou a ohništěm.

Cílem je usměvavé a spokojené dítě, které chodí do školky rádo. Během výchovného programu se učitelé řídí heslem “Respektuj a buď respektován.“ Děti jsou od začátku seznámeny s pravidly, která jsou potřeba dodržovat, hlavně z hlediska bezpečnosti. Nikdo není upřednostňován, všichni mají stejná práva a povinnosti. Při hrách se nesoutěží. Učitelé dbají na prevenci šikany a jiných patologických jevů. Do práce jsou zapojeny i zvířeni kamarádi – pes a kůň.

Rodiče se přímo podílí na chodu školky – při přípravě slavností, narozeninových oslavách dětí, pořádání akcí, společných výletů, brigád, burz dětského oblečení a sportovních potřeb. S novými rodiči jsou konány vstupní rozhovory.

Několikrát do roka se koná Měsíční slavnost – společná slavnost školky, dětí a rodičů, kde děti seznamují rodiče s vlastní prací ve školce za dané období.

Filozofií této LMŠ je rozvíjet samostatné a zdravě sebevědomé dítě cestou přirozené výchovy, položit základy celoživotního vzdělávání všem dětem podle jejich možností, zájmů a potřeb.

Vzdělávání je uskutečňováno ve všech činnostech a situacích, které se v průběhu dne vyskytují. Hlavní formou činnosti dítěte je hra. Učitelka využívá všech stadií her – od her individuálních, přes párově až po hry skupinové. Jsou to především hry tvořivé, námětové, dramatizující a konstruktivní. V procesu vzdělávání učitelky používají metody slovní, názorné a praktické.

Vzdělávací program je řazen do jednotlivých integrovaných bloků. Ty jsou nadále rozpracované do týdenních podtémat. Vzdělávací program je nazván: Rok se skřítkem Hvozdomilem a jeho kamarády“.

Jednotlivé bloky:

- Skřítek Hvozdomil a jeho kamarádi poznávají zvyky a tradice
- Jak skřítek Hvozdomil potkal nemocného dráčka
- Skřítek Hvozdomil cestovatelem
- Skřítek Hvozdomil přijde na to, že bez lásky to nejde
- Jak se skřítek Hvozdomil rozhodl vyzkoušet různé profese
- Dítě a kůň

8.7 Shrnutí analýzy ŠVP

Lesní mateřské školy mají mnoho společného, hlavním kritériem, které je spojuje, je koncept výchovy přírodou v přírodě. Kladou důraz na individualitu dítěte, na jeho přirozený vývoj, kterému právě pobyt v přírodě pomáhá.

Školní vzdělávací plány v lesních mateřských školách splňují požadavky rámcového vzdělávacího plánu (co se týče podmínek vzdělávání, vzdělávacích cílů, vzdělávací nabídky, a klíčových kompetencí).

Oproti klasickým mateřským školám vzdělávání v těchto institucích probíhá téměř za každého počasí venku, využívány jsou zejména pomůcky vyrobené z přírodnin, ekologických materiálů, a další. Školní vzdělávací plány jsou rovněž zacíleny především na ekologii, ochranu životního prostředí, zdravý životní styl, poznávání přírody a světa kolem nás.

Výjimečné jsou také nejrůznější oslavy a slavnosti, kterých je v LMŠ a LK během roku opravdu mnoho. Nejedná se pouze o oslavy významných svátků, ale také o oslavy dnes již méně známých svátků (např. Svatá Barbora), dále pak prosté oslavy, například oslavy dobré úrody aj. Tyto slavnosti jsou často ekologicky, a někdy i nábožensky zaměřené.

Slavností se účastní jak děti a pedagogové z dané LMŠ, tak i rodiče dětí, popřípadě širší rodina. Rodiče jsou neodmyslitelnou součástí lesních školek. Podílí se na jejich chodu, dveře školky jsou pro ně vždy otevřené.

Každá LMŠ má svoji filozofii, podle které řídí svůj vzdělávací obsah.

9 LIMITY VÝZKUMU A DISKUZE

Lesní mateřské školy se v posledních letech dostávají do povědomí stále více lidí. Mají i velkou podporu díky Asociaci lesních MŠ, která podává lesním mateřským školám a lesním klubům pomocnou ruku jak v oblasti právní, tak i např. že pořádá různé vzdělávací kurzy zaměřené na přírodní pedagogiku a tím podporuje kvalifikovanost průvodců. V lesních klubech je totiž většina průvodců nekvalifikovaných.

V rámci realizace výzkumu jsem se setkala s několika omezeními a limity. Za jeden ze stěžejních považuji nedostatečnou možnost opřít se v teoretické části o teoretická východiska a dosavadní výzkumná zjištění v rámci České republiky. Většina zdrojů, ze kterým jsem měla možnost čerpat, byla zahraničních, kde mají lesní mateřské školy větší zastoupení.

Za další limit považuji nemožnost zobecnění získaných výsledků na celou populaci. Výsledky výzkumného šetření jsou tedy platné pouze pro respondentky v této práci.

Dalším limitem byla realizace výzkumu, který proběhl online formou z důvodu pandemie COVID-19, která neumožnila osobní setkání z důvodu zákazu scházení osob.

Původním záměrem také bylo, že jsem se chtěla zaměřit pouze na Jihomoravský kraj. Z důvodu nezájmu o spolupráci, jsem oslovila respondentky i z jiných krajů.

Rozhovory byly vedeny s dvanácti respondentkami. Polovina z nich však pracuje v lesních klubech, které nemají vypracované ŠVP. Doplnková metoda analýza dokumentů, proběhla tedy pouze s šesti institucemi.

ZÁVĚR

Myslím si a domnívám se, že v současné době, děti tráví stále méně času v přírodě a jsou obklopeni stále více technikou. Proto celková myšlenka lesních mateřských škol a lesních klubů nabírá na důležitosti. Navíc v posledních letech došlo k velkému rozvoji těchto institucí, a proto je v současnosti nabídka opravdu veliká. Rozhodla jsem se psát diplomovou práci s touto tematikou, abych získala nové poznatky o tomto alternativním směru a udělala si ucelený obraz i sama pro sebe, jak LMŠ/LK fungují nejen v mém okolí.

Práce je rozdělena na dvě části na část teoretickou a praktickou.

V teoretické části práce jsem objasnila problematiku lesních mateřských škol a lesních klubů v České republice. V první kapitole práce, jsem se zabývala historií LMŠ/LK v zahraničí a v České republice. V Druhé kapitole jsem se zaměřila na vizi a cíle LMŠ/LK. Objasnila jsem také prostorové a provozní podmínky a zaměřila se na výhody a nevýhody LMŠ/LK. Ve třetí kapitole jsem objasnila rozdíly mezi lesními mateřskými školami a lesními kluby. Ve čtvrté kapitole jsem uvedla právní úpravu LMŠ v České republice.

V praktické části jsem provedla kvalitativní výzkum, který byl proveden rozhovory a jako doplňkovou metodu jsem zvolila analýzu Školních vzdělávacích programů. Výsledky výzkumu jsem následně zhodnotila. V závěru práce také představuji limity výzkumu, se kterými jsem se během výzkumného šetření setkala.

Cíle považuji za splněné. Hlavním cílem bylo od vybraných lesních mateřských škol a lesních klubů v ČR zjistit, jaká je role LMŠ a LK v předškolním vzdělávání. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu, pomocí rozhovorů s koordinátory LMŠ/LK jsem se dozvěděla několik různých poznatků. Téměř všechny respondentky se shodly, že jde především o pobyt v přírodě, vytvoření vztahu dítěte k přírodě a k environmentálnímu vzdělávání. I přesto, že jsou považováni za jistou alternativu v předškolním vzdělávání, dokážou LMŠ a LK děti všestranně rozvíjet, více se jim individuálně věnovat díky menšímu počtu dětí. Také podle zpětné vazby od rodičů nevnímají žádné velké nedostatky, které by děti měly při přechodu na základní školu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bames, J. V. (2020). *50 Fantastic Ideas for Forest School*. London: Bloomsbury.
- Gavora, P. (2000). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Praha: Paido.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Jančaříková, K., & Kapuciánová, M. (2012). Environmentální výchova v předškolním vzdělávání – hledání optimální podoby. *Envigogika*, 7(1). doi 10.14712/18023061.71
- Kane, A. & Kane, J. (2011). *Waldkindergarten in Germany*. Dostupné z: <https://greenteacher.com/waldkindergarten-in-germany/>.
- Kapuciánová, M. (2010). *Lesní a venkovní pedagogika*. Praha: Univerzita Karlova.
- Knight, S. (2011). *Forest School for All*. London: Sage.
- Knight, S. (2016). *Forest School in Practice: For All Ages*. London: Sage.
- Koťátková, S. (2014). *Dítě a mateřská škola: Co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. Praha: Grada.
- Lesnims.cz. *Co je to lesní školka*. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/co-je-lesni-skolka.html>.
- Maron-Puntarelli, C. (2020). *Walking in to the Woods Understanding German Waldkindergartens*. Dostupné z: <https://search.proquest.com/openview/05d93ad52d83d6e0862337faedcc36f3/1?pq-origsite=gscholar&cbl=27755>.
- Michek, S., Nováková, Z., & Menclová, L. (2015). Advantages and disadvantages of forest kindergarten in Czech Republic. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 171, 738-744. doi:10.1016/j.sbspro.2015.01.186
- Mioviský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Oprailová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada.
- Pace, M. (2014). *I Love Forest School: Transforming early years practice through woodland experiences*. London: A&C Black.
- Rýdl, K. Prvky zážitkové pedagogiky v praxi učitele Eduarda Štorcha *Gymnasion*, 2004, vol. I, no. 2, s. 127-131

Sobel, D. (2014). *Forest and Nature School in Canada: A Head, Heart, Hands Approach to Outdoor Learning*. Dostupné z: <https://childnature.ca/wp-content/uploads/2017/10/FSC-Guide-1.pdf>

Sobel, D., & Bailie, P. (2016). *Nature preschools and forest kindergartens : the handbook for outdoor learning*. St. Paul, Minnesota: Redleaf Press.

Švaříček, R., & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

University of Colorado at Denver and Health Sciences Center. (2011). *Benefits of Nature for Children*. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20121003025418/http://www.ucdenver.edu/academics/colleges/ArchitecturePlanning/discover/centers/CYE/Publications/Documents/Benefits_nature_fact_2011.pdf.

Valkounová, T. & Daniš, P. (2019). *Nejlepší hry z lesních školek*. Praha: Albatros.

Valkounová, T. (2015). V německých lesních školekách vládne rozmanitost a pohoda. *Envigogika 10*(2). Doi <https://doi.org/10.14712/18023061.2015.10.2>

Vošahlíková, T. (2010). *Ekoškoly a lesní mateřské školy. Praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí.

Vošahlíková, T. (Eds.). (2012). *Ekoškoly a lesní mateřské školy. Praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí.

Vyhláška č. 14/2005 Sb., Vyhláška o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. (2005). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14>

Vyhláška č. 410/2005 Sb., Vyhláška o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. (2005). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

Zákon č. 284/2020 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 178/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve

znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů. (2020). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-284>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. (2004). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj.	a jiné
ALMŠ	Asociace lesních mateřských škol
Apod.	a podobně
Atd.	a tak dále
ČR	Česká republika
LK	Lesní klub
LMŠ	Lesní mateřská škola
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Např.	například
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
SVP	Speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	Školní vzdělávací program
Tj.	to je
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Příklad řízené činnosti - práce se semínkem (Kapuciánová, 2010)	18
Obrázek 2: Skřítek z přírodnin (Bames, 2020)	21
Obrázek 3: Hra s korýtkem s tekoucí vodou (Kapuciánová, 2010).....	25
Obrázek 4: Piknik na zahradě (Kotátková, 2014)	43

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Základní charakteristika LMŠ (Vošáhlíková, 2012)	23
Tabulka 2: Přehled respondentů	48

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Informovaný souhlas

Příloha P II: Schéma polostrukturovaného rozhovoru

Příloha P III: Ukázka rozhovoru

Příloha P IV: Ukázka kódování

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas

Název: Role lesních mateřských škol a lesních klubů v předškolním vzdělávání

Forma projektu: Diplomová práce

Účel projektu: Realizace výzkumné části diplomové práce

Autor: Bc. Kristýna Krejčí

Vážená paní, vážený pane,

Obracím se na Vás s žádostí o spolupráci na výzkumném projektu s názvem *Role lesních mateřských škol a lesních klubů v předškolním vzdělávání*. Spolupráce spočívá v poskytnutí rozhovoru, ze kterého bude pořízen zvukový záznam. Po přepisu rozhovoru bude nahrávka smazána. Rozhovor bude veden anonymně a veškerá data budou zpracována pouze pro účely diplomové práce, ve které budou publikována. Se získanými informacemi bude nakládáno podle Zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Bc. Kristýna Krejčí

Podpis

Souhlasím s účastí ve výše uvedeném projektu. Souhlasím s nahráváním rozhovoru. Souhlasím, že mnou uvedené informace budou zpracovány a použity v diplomové práci. Jsem si vědom/a, že účast na rozhovoru mohu kdykoliv přerušit a spolupráci odmítnout.

Datum:

Podpis:

PŘÍLOHA P II: STRUKTURA POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

Hlavní výzkumná otázka zní: Jaká je role lesních mateřských škol a lesních klubů v předškolním vzdělávání?

- Jaká je podle vás role LMŠ/LK v předškolním vzdělávání?
- Do podvědomí rodičů se vaše lesní mateřská škola/lesní klub dostávala rychlým nebo postupným tempem? Děti se k vám zapisovaly postupně nebo byl zájem okamžitý s narůstající tendencí?
- Máte naplněnou kapacitu lesní mateřské školy/lesního klubu?
- V jakém roce byl LK/LMŠ založen?

Dílčí výzkumné otázky

DVO 1 Liší se lesní mateřské školy/lesní kluby od klasických mateřských škol?

- Jste zapsaní v rejstříku škol? Je financování od státu dostačující?
- Co jsou hlavní přednosti vaší lesní mateřské školy/lesního klubu? V čem vaše lesní mateřská škola/lesní klub vyniká?

DVO 2 Je vhodná lesní mateřská /lesní klub pro všechny děti?

- Jsou lesní mateřské školy/ lesní kluby vhodné pro všechny předškolní děti? Je pro některou skupinu dětí lesní mateřská škola/lesní klub nevhodná?
- Jaké nevýhody vnímáte v tomto typu vzdělávání?

DVO 3 Je spolupráce rodičů v lesních mateřských školách/lesních klubech lepší než v klasických mateřských školách?

- Je spolupráce s pedagogy a s rodiči ve vaší lesní mateřské škole/lesním klubu něčím výjimečná?

DVO 4 Je rozvoj lesních mateřských škol hodně ovlivňován legislativou?

- Cítíte se ve své lesní mateřské škole/lesním klubu svazováni legislativou, RVP PV atd., nebo máte zcela možnost volby při realizování svých cílů, koncepcí a vizí?
- Jsou vaše prostorové a provozní podmínky odpovídající vašim cílům a potřebám?
- Jakou formou probíhá ve vaší LMŠ/LK stravování?

PŘÍLOHA P III: UKÁZKA ROZHOVORU

Rozhovor č. 5, Lucie

Použité zkratky:

T: tazatel

L: respondent

T: Jakou roli má podle vás lesní mateřská škola v předškolním vzdělávání?

L1: No je tam podstatný rozdíl mezi běžnou mateřskou školou, protože děti v lesní mateřské škole jsou převážně venku a to přispívá k jejich rozvoji. Dneska je společnost orientovaná hodně na techniku, děti oproti dřívějším generacím jsou daleko více zavřené doma a konzumují různá média. A to my jsme přesvědčeni, že to jim prostě neprospívá ve vývoji. A proto je teď takový velký rozvoj lesních mateřských škol, protože rodiče hledají, co je pro rozvoj jejich dětí nejzdravější. Jo a lesní mateřské školy jsou soukromé a ti rodiče prostě, i když to nejsou z nějakých zámožných vrstev, tak tady to předškolní vzdělávání je pro ně prioritou a jsou ochotni si platit soukromou školku, aby měli jistotu, že tomu jejich dítěti bude umožněn zdravý rozvoj. To znamená i pohybově nejenom co se týče jako vzdělávání, sdělování informací, poskytování dobré péče co se týče ve formě stravy nebo že jsou vzdělané paní učitelky, které vědí, jak se k dětem chovat ale i že jim můžeme poskytnout to zdravé prostředí. To znamená hodně trávení času v přírodě, na to jsou i výzkumy, že je to velmi dobré a samozřejmě více pohybu. Je veliký rozdíl mezi dětmi, které tráví převážnou většinu času v sedě, nebo nějakou pasivní činností a mezi dětmi které mohou být v přírodě a rozvíjí hrubou motoriku, na to navazuje rozvoj jemné motoriky, to je tím podmíněné. Díky tomu je pak v pozdějším věku dobře rozvinuté kognitivní myšlení.

T: Kdy vaše lesní mateřská škola zahájila provoz?

L2: No, my jsme zahájili provoz před šesti lety ale ne jako lesní mateřská škola ale jako lesní klub, protože v roce 2015 ještě ve školském zákoně lesní mateřské školy zařazené nebyly. Potom jsme vlastně změnili právní subjektivitu a od 1. Zář 2018 jsme rejstříková lesní mateřská škola.

T: Jak jste se dostávali do povědomí rodičů? Rychle nebo trvalo, než byl velký zájem a byla kapacita naplněná, jestli jste měli problém s obsazeností? Nebo i teď jestli máte naplněnou kapacitu?

L3: Kapacitu máme naplněnou, ale způsob jakým vznikla naše lesní mateřská škola a mnohé další je ten, že ten rozvoj je postupný a jakoby organický. Že ta škola vzniká postupně. My jsme začínali s několika dětmi jako lesní klub, jako taková spíše zájmová iniciativa. Postupně jsme se změnilí na lesní mateřskou školu, která už má určitou povinnost vůči státu, jako např. povinnost celotýdenní docházky. A jedna třída lesní mateřské školy mívá zpravidla 16 dětí. No a připravujeme se postupně rozšiřovat.

T: Tím, že jste zapsaní v rejstříku, tak dostáváte v rámci dotací peníze od státu, mě by zajímalo, jestli dostáváte jen těch 60%. Nebo jestli díky ČŠI máte 100%?

L4: Ehm ano, my jsme vlastně absolvovali kontrolu ČŠI a ze zprávy vyšlo najevo, že splňujeme požadavky, které jsou potřeba pro předškolní vzdělávání, takže nám navýšili normativ na 100%.

T: A co vaše prostorové a provozní podmínky, odpovídají vašim cílům a potřebám?

L5: Tak v první řadě, vždycky je co zlepšovat, jak v pedagogice, tak v přístupu k dětem, zaměstnancům, k prostředí. My jsme nyní ve fázi, kdy se staráme o pořízení nového zázemí, jak jsem se již zmínila. Protože máme velký zájem z řad rodičů. Takže pokud nám to všechno vyjde, tak jak jsme si naplánovali, tak bychom letos chtěli pořídit nové zázemí. Takový dřevěný přístřešek, abychom mohli zvětšit kapacitu.

T: V říjnu vešla v platnost výdejna pro lesní mateřské školy, jak funguje stravování u vás?

L6: Výdejnu zatím nemáme registrovanou, to je otázka dlouhodobá. Ono to nejde tak rychle. V praxi za prvé se to musí zařídit a za druhé je tam určitý legislativní postup, který trvá. Výdejnu jsme zatím neřešili, protože řešíme nové zázemí a všechno budeme řešit postupně. No a to znamená, že máme tu druhou možnost, kterou můžou lesní školky zřizovat, že máme jídlo zajištěné pro děti formou cateringu.

PŘÍLOHA P IV: PŘÍLOHA KÓDOVÁNÍ

ležíly začátek

V8: Na Kaprálově mlýně ze začátku ano, se dvěma třídama už ne. Na stávajícím místě, jsme první rok strašně bojovali. Kapacita naplněná nebyla a hlavně vůbec nebyl zájem místních obyvatel. Měli jsme děti především z okolních vesnic nebo i Brna. Až v posledních letech stoupl zájem místních obyvatel. Nyní máme 13 dětí z obce.

T: Probíhá nějak spolupráce se základní školou?

dlouhodobá spolupráce

školní prostředí

V9: Ano, probíhala, teď už zase rok ne, skrz nouzový stav, ale často jsme podnikaly různé akce společně, navštěvovaly se ale teď to nejde, snažíme se jim přiblížit to školní prostředí, protože většina dětí jde pak do školy právě sem, tak aby si zvykly na jiné prostředí a režim než je v LMS.

T: Víím, že před pár měsíci byly schváleny výdejny jídel pro LMS.

dovoz jídla

hygienu

V10: Ano, my po celou dobu spolupracujeme se Základní školou v obci, která nám zajišťuje obědy. Paní nám obědy přiveze a pak také přepravní nádoby odvoze. Hygiena byla u nás velmi spokojená s tímto řešením a nebyl žádný problém.

T: A jste spokojeni?

nespokojenost s jídelním

V11: Moc nejsme spokojeni s jídelníčkem, některá jídla, bychom určité změnily, ale neustále slyšíme jen, že se musí dodržovat spotřební koš. Ale tím, že jsme lesní školka, bychom opravdu chtěli více zdravých a čerstvých potravin.

T: Nyní jste tedy registrovaní v rejstříku škol. Jak je to s financováním?

podpěry

V12: Naše lesní mateřská škola splňuje požadavky, tak jak MŠMT požaduje, jsou s námi spokojeni, proto dostáváme 100% příspěvku od MŠMT. Takže díky tomu nemusíme mít ani tak vysoké školné.